

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

www.uzas.uz

2018-yil 16-noyabr №47 (4497)

ОИЛА — МУҚАДДАС ҚЎРҒОН

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги «Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази томонидан ташкил этилган «Болалар ва ёшларнинг маънавий-ахлоқий тарбиясида оиланинг роли» мавзuidaги конференцияда вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотлари, маҳалла, хотин-қизлар соҳаси фидойилари, педагоглар, психологлар иштирок этди.

«Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази директори ўринбосари Д.Каримова, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази директори А.Саидов, Ўзбекистон Фанлар академияси вице-президенти Б.Абдуҳалимов, Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Республика кенгаши раисининг ўринбосари Д.Мирзажонов ва бошқалар мамлакатимизда оилалар манфаатларини таъминлаш, уларни кучли ижтимоий ҳимоялаш, ёш авлодни ибратли анъана ва қадриятларимизга ҳурмат ва содиқлик руҳида камол топтиришга устувор аҳамият қаратилаётганини таъкидлади.

«Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази бир қатор ҳамкор жамоат ташкилотлари билан бирга ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш, улар маънавиятини юксалтириш, оилалар манфаатларини ҳимоялашга фаол ҳисса қўшиб келаётган. Жорий йилда оилавий ажриқлар ва келишмовчиликларга барҳам бериш, турли низоли вазиятларни тезкор, оқилона ҳал этиш, ҳонадонлардаги маънавий-ижтимоий муҳитни пухта ва атрофлича ўрганиш юзасидан тизимли ишлар олиб борилади. Айни пайтда ёшларнинг оила ва жамият олдидagi масъулияти ва бурчини тобора кучайтириш, ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш юзасидан қўллаб-қўлловчи таълимий ишлари, илмий изланишлар олиб борилаётган. Натижада акрим ёқасига келиб қолган оилалар яраштирилди. Ҳаётга энгил-елпи қараётган, оилави бозилиш бўсақасидаги баъзи ёшлар ФХДБ бўлимлари ҳамда судлардан ўз ари-

Бугунги глобал шароитда оилавий таназзул масаласи дунёнинг барча давлатлари учун тааллуқлидир, — дейди Япониянинг Ашии университети фахрий профессори Кунико Хакамада хоним. — Ўзбекистонда оилалар тўқис.

Уларда кўпинча эр-хотин ўз ота-оналари билан бирга аҳилликда яшайди. Болалар тарбиясида катта авлод вакиллари иштирокида ёлланганлиги жуда ажойиб. Зеро, бу жиҳат болаларда меҳнат-севарлик, ҳалоллик, катталарга ҳурмат, одамийлик, ўзгаларга хайрихоҳлик каби қадриятлар мустаҳкам қарор топишида алоҳида ўрин тутади.

— Европанинг бир қатор давлатларида, жумладан, Испанияда ҳам болалар 18 ёшга тулган мустақил бўлиб, ота-онаси, оилалар алоҳида чиқиб кетали, — дейди Испан шарқшунослари ассоциацияси бош котиби, Мадрид автоном университети профессори Хесус Хил Фуэнсента. — Бу эса ёшларнинг оиладан йироқлашишига, маънавияти, тарбиясида қайсидир маънода салбий таъсир этади. Шу маънода ўзбек оилаларининг қадимий ибратли қадриятларга таяниб иш қўриши, ёшларнинг тарбияси, оила мустаҳкамлигига маҳалла катта масъулияти билан қараши таҳсинга лойиқ.

— Бугунги глобаллашув даврида корейлик айрим ёшлар ёлғиз ҳаёт кечирishi, оила қуришга панжа орасидан қарши каби ҳолатлар ҳам йўқ эмас, — дейди Корейдаги аҳоли таълими бўйича ассоциация раиси Ча Ву Гю. — Шу сабабли эндиликда таълим масканларида оилавий қадриятларга оид дарслар, ўқув курслари жорий этилмоқда. Маскур анжуман ёшлар тарбиясида оиланинг аҳамиятига доир устувор вазифаларни белгилашда, ранг-баранг тажрибаларни таҳлил этиш ва ўрганишда муҳим аҳамият касб этади.

Қизгин баҳс-мунозараларга бой тарзда ўтган анжуманда оила ва тарбия, дин ва оила, оила ва жамоатчилик каби мавзулар бўйича атрофлича фикр юритилди.

Н.УСМОНОВА, ЎЗА мухбири

Ўзувчилар уюшмаси йўлланмаси билан

Халқимизнинг адабиётга, маънавиятга, китоб мутолаасига эҳтиёжи ортиб бораётгани, ижобий ўзгаришларни бизни қувонтирмоқда. Бугун республикамизнинг барча ҳудудларида аҳоли билан ижод аҳли ўртасида ўтказилаётган учрашувлар бунга яққол кўрсатиб турибди. Қайдасан, Нукус деяр, «Тошкент — Қўнғирот» поездида ана шу ҳаёллар оғушида ўтирар эканман, ёнимга икки ёш йигитнинг келганини сезмай қолибман. Менга ҳамроҳ бўлганларнинг иккаласи ҳам темир йўл соҳасида ишлаб юрган йигитлар. Малака ошириб қайтишгаётган экан. Уларнинг бири кўп китоб ўқиш билан бирга шеър ҳам машқ қиларкан.

ОДАМ ОДАМНИНГ ҚУЁШИ

Манзилга етиб келгач, дастлаб Нукусдаги Қорақалпоқ давлат ёш томошабинлар театрига бордик. Замонавий, шинам бинода театр ходимлари қизгин ижод оғушида. Театрга Ўзбекистон Ўзувчилар уюшмаси соҳаси — ўттиз номдаги китоблар тўпламини топширдик.

— Бу театримиз учун жуда ажойиб совға бўлди. Маънавият хонамиз бор, — деди директор ўринбосари Адилбек Сейитов. — Энди ходимларимиз бемалол маданий ҳордик чиқариб, китоб мутолаа қилади. Яқинда театримизнинг 40-мавсуми атоқли драматург Кенгесбой Раҳмановнинг «Тўққиз тўнғилқоқ, бир чийилдоқ» номли асарини очилди. Қолаверса, қирғиз адаби Чингиз Айтматов таваллудининг 90 йиллиги муносабати билан «Асрга татигулик кун» романи асосида «Исканжа» спектакли ҳамда буюк рус шоири А.С.Пушкиннинг «Лўлилар» поэмаси асосида «Алеко» спектаклининг премьералари ўтказилади...

Шундан сўнг Қорақалпоғистон Ўзувчилар уюшмаси вакиллари билан бирга Чимбой туманига йўл олдик. Шоир оғаларимиз Жуманиёз Утаниёзов, Яқипбай Ашимов ва Раўжа Утарбоев билан мамлакатимиздаги ўзгаришлар, ҳуёсан, Қорақалпоғистонда рўй бераётган бунёдкорлик, яратувчанлик ишлари ҳақида суҳбатлашиб кетдик. Сўнгги икки йил ичида олиб борилган бунёдкорлик ишлари натижасида пойтахт Нукус шаҳрининг қиёфаси буткул ўзгарган. И.В.Савицкий номидаги Қорақалпоқ давлат санъат музейининг янги биноси, Нукус халқаро аэропорти биноси, Нукус темир йўл вокзали каби иншоотлар шаҳар кўрмига кўрк қўшган.

Чимбой туманидаги Тазгара қишлоқ фуқаролар йиғини ҳудудидаги «Қангли» овули яқинида қорақалпоқ халқининг улуг шоирлари Қўнқожа ва Бердақ ҳамда атоқли бахши Аҳимбет бобонинг меъморий ёдгорлик мажмуаси барпо этилган. Атрофда гул ва турли манзарали дарахтлар экилган бу мажмуа ижод аҳлига эътиборнинг яна бир ёрқин намунаси бўлди. Мажмуада шоирларнинг портретлари, қўлёзмалари, асарларига ишланган композицион картиналар, амалий гиламдўзлик намуналари, миллий тақинчоқлар, миллий либослар жамланган музей ҳам ташкил қилинган.

Ибродим Юсупов номидаги мактаб-интернат фаолияти билан танишар чоғи, бугун ана шу мактабларда таҳсил олаётган ўғил-қизларни кўриб, ҳавас қилдим. Мактаб-интернатда ўқиб жараёни қизгин давом этаётган экан. Бино олдидаги мўъжаз хиёбоннинг ўртасида шоирнинг ҳайкали савлат тўкиби турибди.

Қисқа муддат ичида барпо этилган уч қаватли замонавий бинода ўқувчилар учун барча шароит муҳайё, — дейди мактаб директори Фарҳад Палимов. — 216 нафар ўқувчиға мўлжалланган мактабда кенг ва ёруғ синфхоналар, юз ўринли ётоқхона, дарслик, турли адабиётлар ва бадий китоблар билан таъминланган кутубхона, интернет тармоғига уланган замонавий компьютерлар билан жиҳозланган синфхона, спорт зали, кимё ва физика лабораториялари, ошхона — барчаси ўқувчилар хизматида.

Мактабга болалар бешинчи синфдан қабул қилинади. Бу йил шаҳар, туман ва энг чекка овуллардан иқтидорли ўқувчиларни тест синовлари асосида саралаб олдик. Ўқувчиларимиз мактаб дарсларидан ташқари, турли тўғарақларда фаол қатнашади. Айниқса, тил ва адабиётга қизиқувчи, қалами бор ўғил-қизлар кўп. Эл суйган адиблар, шоир-ёзувчилар, санъаткорлар иштирокида маънавий-маърифий учрашувлар мунтазам ташкил этилади. Устоз ижодкорлар билан учрашувлар болаларнинг адабиётга, ижодга бўлган қизиқишини янада оширган бўлса, не ажаб. Айниқса, мактабда «Азия» журнаlining чоп этилаётгани, «Азия» изборлари» танловининг ўтказилиши қалбда ижодга иштиёқи бор ўғил-қизларнинг иқтидорини юзага чиқариши шубҳасиз.

Байрам АЙТМУРОД,
Ўзбекистон Ўзувчилар уюшмаси аъзоси

МАТБУОТ “МАЖБУРИЙ ОБУНА” ҚУРБОНИГА АЙЛАНМАЙДИ

Мана, бир неча кундирки, ижтимоий тармоқларда матбуотга мажбурий обуна ҳақидаги баҳс-мунозаралар давом этмоқда. Аслида бу мунозараларнинг бошланганига кўп йиллар бўлди. Аммо ҳамон муаммага ечим топилмаяпти. Фикрлар турлича...

БИР ПАЙТЛАР...

Баҳслашишга ҳожат йўқ — газета ўқиган одамнинг тафаккури кенг, маънавияти юксак, замон билан ҳамнафас бўлади. Бугун чоп этилган бир кичик хабар ҳам тарих саҳифаларидан даврнинг инъикоси сифатида жой олиши мумкин. Чунки ҳоҳлайсизми, йўқми тарихчилар бугунги кунда матбуотда чоп этилаётган манбаларга суяниб келаёган ҳақида фикр берадилар, бошқача йўл йўқ. Афсуски, бугунги кунда кўпчилик газетга «ўлади», деб «башорат» қилишмоқда. Ҳўш, нега газетхонларнинг матбуот нашрларига муносабати бу тарзда ўзгариб кетди? Бунга сабаб обуна тизими ва усулининг боши

берк кўчага кириб қолганида эмасмикан? Очигини айтганда, бир пайтлар саноклигина нашрлар бор эди. Уларга ҳамма иштиёқ билан, ўзлари хоҳлаб обуна бўларди. Газета ўқимайман деган одам ҳам ҳеч

бўлмаганда қайсидир нашрга кўнгил қўярди. Бугун қайсидир сабаб ёки истакнинг кучлилигидан бир қишлоқдан саноклигина одам яқка тартибда обуна бўлиши мумкин. Бу ҳам эҳтимол.

Самарқанд — хориж адиблари нигоҳида

Ўзбекистон билан Франция ўртасидаги сиёсий ва маданий алоқалар кўп асрлик тарихга эга. Соҳибқирон бобомиз Амир Темур ва Франция қироли Карл VI ўртасидаги ёлланган бу алоқаларнинг тарихидан гувоҳ беради. Ўзбекистон мустақилликка эришгач икки давлат ўртасида сиёсий, маданий ва адабий жабҳаларда алоқалар жадал ривож топа бошлади. Тўқсонинчи йиллар бошида ўзбек астроном олими ва давлат арбоби Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллиги, француз адаби ва файласуфи Франсуа Вольтер таваллудининг 300 йиллиги Ўзбекистон ва Францияда кенг нишонланди. Кейинги йилларда ҳам икки мамлакат ўртасидаги дўстлик алоқалари мустаҳкамланиб бораётган.

ФРАНЦУЗЧА ЯНГРАГАН ГЎЗАЛ ҚАСИДА

Амин Маалуф ва унинг «Самарқанд» романи ҳақида

Шу йилнинг 8-9 октябрь кунлари Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Франция Республикаси Президенти Эммануэл Макрон тақлифига биноан Францияга расмий ташрифи икки мамлакат ўртасида сиёсий, иқтисодий ва маданий алоқаларнинг юксалишини янги босқичга олиб чиқди.

Ушбу ташриф арафасида Ўзбекистоннинг Париждаги элчихонасида ўз салохияти ва изланишларини юртимиз тарихи билан боғлаган бир гуруҳ маданият ходимларига Самарқанд шаҳрининг фахрий фуқароси унвонини топишириш маросими бўлиб ўтди. Улар орасида таниқли француз адиби Амин Маалуф ҳам бор. Адиб ўзининг машҳур «Самарқанд» романи учун бу унвонга лойиқ топилди. Романни ўзбек тилига самарқандлик олим ва таржимон Абдимурод Кўчибоев аслиятдан ўгирган. Бу асар-

нинг «Ўзбекистон» нашриётида чироили муқовада чоп этилган нусхаси асар муаллифи ва француз адабий жамоатчилигида катта таассурот қолдирди.

«Самарқанд» романи муаллифи Амин Маалуф 1949 йил Ливанда педагог оиласида таваллуд топган. Қирқ йилдан буён Францияда яшайди. Асарларини француз тилида ёзади. Франция академияси аъзоси. Адабиёт соҳасида энг нуфузли ака-ука Гонкурлар мукофоти совриндори. Унинг «Африка арслони» (1986), «Самарқанд» (1988), «Оймомодаги боғлар» (1991), «Беатрисадан кейинги биринчи аср» (1992), «Таннос қояси» (1993), «Левант дарвозаси» (1996), «Олисдаги муҳаббат» (2001) «Арслон севгиси» (2001), «Адашганлар» (2012) каби романлари ўттиздан ортиқ тилларга таржима қилинган.

МАТБУОТ “МАЖБУРИЙ ОБУНА” ҚУРБОНИГА АЙЛАНМАЙДИ

“ГАЗЕТА ҲИМАЙМАНИ”

ОБУНА КЕРАКМИ?

“Ахборотни интернетдан ҳам олавераман” дегувчи ҳамюртларимиз ҳам кўп. Аммо газета фақат ахборот бериш билан шугулланмайди-ку. Маънавий, тарбиявий аҳамиятга эга мақолалар чоп этиш ҳам ҳозирча матбаа нашрлари зиммасида. Чунки сайтларга эътибор берадиган бўлсак, бугун тарбиявий аҳамиятга молик мақолалар деярли йўқ. Бугун журналистикани фақат ҳокимини ишдан олиш, йўлни тузатиш, қотилликни ошқор қилиш деган хабарларни тарқатиш мезонлари билан ўлчаб бўлмайди. Ижтимоий-сиёсий жараёнларни таҳлил қиладиган, моҳиятини очиб берадиган таҳлилий мақолаларни сайтларда деярли учратмаймиз. Хўш, порахўрлик билан қўлга тушган, мерос таллашиб бир-бирини ўлдириш даражасига борган ёки фирибгарлиги юлчилик қилаётганлар кимлар, нима учун мана шундай иллатлар урчиб кетмоқда, деган саволларга интернет журналистикаси ҳали батафсил жавоб бера олаётгани йўқ. Чунки интернет журналистикаси тезкорликни талаб қилгани боис мушоҳадага, таҳлил қилишга вақти қолмапти. Газетада эса, жиноятчининг қилмиши тўғрисидаги хабарини эсимиз эмас, балки бу жиноят келтириб чиқарган омишлар ва унинг оқибати таҳлил қилинган мақолаларни бериш имкони катта. Қолаверса, матбуот ҳолислик билан, асосли далилларга сўянчи фаолият юритиши билан ҳам ишончли воситадир. Хўш, ижтимоий тармоқлар ривож топиб, журналист ишсиз қоладики? Афсуски, бўлиб ўтаётган баҳс-мунозараларда шундай фикрларга дуч келасиз: матбаа нашрлар ёпишса, газета журналистлари ишсиз қолади! Қарийб тўрт асрдан буён инсон тафаккури ривожига ҳисса қўшиб келаётган газеталар ҳар хил даражада таназзул ҳолатларини бошидан кечирган. Босма ОАВларга “чоҳ” қазиниша беҳуда уриниш бугун бўлаётгани йўқ, аввал ҳам бўлган. Ачинарлиси шуки, матбуотга тош отаётганлар — айрим тоифадаги ҳамкасбларимиз!

МЕН НЕГА ГАЗЕТА ҲИМАЙМАН?

Йигирма йилдан зиёд интернет сайтларида фаолият юритаётган Жек Шейфер газета ҳақида бундай дейди: “Ахборотни истаган интернет манбадан топишнинг мумкин. Аммо унга газетани ҳар кун қўздан кечиришни қанда қилмайман. Газета орқали мен ахборотни тизимли равишда оламан ва узоқ вақтга ечимли сақлайман”. Яна бир фахрий интернет журналисти Эд Ботт эса: “Ахборотнинг долзарблиги эмас, қизиқарлиги муҳим. Ахборотни газеталар қизиқарилиб қилиб бера олади”, дейди.

Бугун газетанинг ўрнини интернет эгаллапти, деган мулоҳазалар ўринсиз. Чунки республикамизда интернет ҳали кириб бормаган, ҳатто интернетдан фойдаланишни тўлиқ ўзлаштирмаган аҳоли қатлами ёки интернетнинг тезлиги ҳаминқадар ҳудудлар бўлиғини ҳам унутмайлик. Интернет кириб борадиган ҳам ундан чўнтак кўтарганча фойдаланамиз. Аслида, интернет журналистикаси босма ОАВга нисбатан анча қиммат. Афсуски, фарзанди: “Синфимизда обуна учун пул йиғилар экан”, деган гапга ота-оналар эътироз билдиришаётганда, интернет учун сарфланаётган маблағни ўйлаб ҳам қўйишмайди.

Бугун кўпчиликнинг олдида мана шу савол қўндаланган. Ҳаттоки, ҳамюртларимиз жойларга “Мажбурий обунадан қўтаринг” қабилда арз билан чиқишмоқда. Обунага мажбурланганларга чорам ҳам қўйилмоқда. Аслида, нима учун обуна жараёни бундай аҳволга тушиб қолди. Маълумки, ҳар бир вазирилик ёки тармоқ ўзининг бир эмас, бир неча нашрларига эга. Демак, соҳа ҳодимлари ўша газеталарга обуна бўлишга мажбур. Бундан кўриниб турибдики, ишчи иш жойидан ажраб қолмаслиги учун ўзи истаган нашрга эмас, юқоридан белгилаб берилган нашрларга обуна бўлишга мажбур. Агар ўша газета ўқувчи кўнглидагидек чиқмаса, албатта, ўқувчида норозилик пайдо бўлади, аксинча бўлса, ўқувчи кейинги йили ўз хоҳиши билан обуна бўлишда давом этади.

Эътибор берсангиз “мажбурий обуна”га қарши биринчи бўлиб халқ таълими тизими кураш очди. Нега? Чунки бу тизимда обунадан пул ишлаш ҳолатлари туб қўйиб палак олди. Коррупцион тизим пайдо бўлди. Ҳатто айрим вилоят таълим бошқармалари ҳам ўз нашрларини таъсис этиб, “ўз томоғи”ларида обунага зўр беришди. Натижада таълим ҳодимлари “мажбурий обуна” исканжасида қолди. Ўзлари ҳолайдиган, билиминини оширадиган, ақлини чарқлайдиган газеталарга уларнинг қўли етмай қолди.

Масаланинг яна бир томони бор: агар вилоят ҳокимликлари обуна масаласида ОАВларга ёрдам берса; ўша нашрлар мазкур вилоятдаги долзарб муаммоларни кўтариб чиқиши амри-маҳол. Чунки еган оғиз уялар, деган гап бор.

ГАЗЕТАЛАР ҲИМАЙЛИ ЭМАСМИ?

Обуна яхши бўлмаслигига газеталар қизиқ чиқмаётгани сабаб, деган мулоҳазаларга ҳам дуч келамиз. Айни пайтда долзарб мавзудаги мақолалари билан ўқувчилар меҳрини қозонаётган босма нашрларимиз ҳам кўп. Масалан, “Маърифат”, “Ишонч” “Оила ва жамият”, “Жамият”, “Хурият”, “Оила даврасида” газеталари, “Тафаккур”, “Муштум”, “Маънавий ҳаёт”, “Саодат” каби журналларнинг ҳар сониди камида икки-учта таҳлилий, танқидий, мулоҳазали мақолалар бериб борилади. Бу мақолаларнинг аксарияти бадий жиҳати ва таҳлилий ёндашуви, интернет сайтларидаги мақолалардан долзарблиги билан устун туради. Лекин айнан ҳар бир хонадонга кириб бориши керак бўлган шундай газета-журналларнинг обунаси ҳаминқадар, молиявий аҳволи ҳам шунга яраша.

Таҳририятларнинг молиявий аҳволи яхши бўлмагани учун ҳам керак бўлганда зарур таҳлилий, танқидий

материалларни тайёрлаш, фактлар йиғиш учун журналистлар жойларга ҳаф талаб, ойлаб бора олмайдилар. Қўрқинчли, таҳририятлар олдида турган муаммолар қанчалик бир-бирга боғлиқ.

САБАБ НИМАДА?

Юқориди айтилганидек, сабаб тармоқ нашрларининг низолатда қўйилиб бораётганида. Камгина адабда чиқадиган самарасиз тармоқ нашрларининг бу қадар қўлғи обуна масаласини янада мураккаблаштиради. Яна таълим тизимидаги аҳволга эътибор қаратсак. Тизимда 25дан зиёд номдаги нашрнинг чиқиши, тиббиёт, ҳуқуқ-тартибот идоралари тизимидаги каби тармоқ нашрларининг қўлғи обуна борасида бюджет маблағларининг бесамар кетишига сабаб бўлади. Яъни давлат маблағи обуна уюш-

тирилиши зарур бўлган асосий газеталар четда қолиб, тармоқ нашрларига сарфланади. Ва бу “мажбурий обуна” деган тушунчани келтириб чиқаради. Қолаверса, мамлакатимизга фақат ижтимоий масъулият салмоқли газета ва журналлар учун четдан валютага олиб келинаётган қўғоз мана шундай бесамар нашрлар учун сарф бўлмоқда. Чунки мамлакатимизда алоҳида қўғоз бозори йўқ-да! Демак, бундай нашрлар сонини кескин қисқартириш, оптималлаштириш ёки уларни тўлиғича онлайн нашрга айлантириш зарур. Шундай қилинса, матбуот учун давлат бюджетидан мақсадли фойдаланишга имкон туғилади, маблағ тежалади, йўл очилади ёки иқтисод қилинади. Қўғоз ва бошқа сарф-харажатлар қисқаради, марказий нашрларнинг обунаси учун имкониятлар кенгайди.

ГАЗЕТАЛАРНИНГ ЧАКАНА САВДОСИ

Ижтимоий-сиёсий газеталарнинг чакана савдоси йил сайин камайиб бормоқда. Сабаби, матбуот дўконларида бу турдаги нашрларнинг сотуви буюртма асосида йўлга қўйилди. Айтайлик, бирор газетхон матбуот дўконига бош сўқиб ўзига ёқадиган сиёсий нашрни сўраса, “Бир йил давомида сотиб оламан, десангиз, биз буюртма берамиз. Лекин бир-икки тагина сонини олиб келолмаймиз”, деган жавобни эшитасиз. Бундай талабни қўйишга матбуот дўкони сотувчиси ҳақли. Чунки дўкон хусусийлаштирилган. У фойда қўриши керак. Хўш, савол туғилади: матбуот сотиш тизимида аҳвол шундай бўлса, аҳолига маънавият улашиши керак бўлган газеталар аҳолига қандай етиб боради? Бу масалани ким ва қачон атрофлича таҳлил қилиши, ўрганиши ва масъулиятни зиммасига олиши

лозим? “Ўзбекистон почтаси”, ёки “Матбуот тарқатувчи” идораларики? Бу алоҳида муаммо. Мана, ноябрь ойи ҳам яримлаб қолди. Ҳалигача обуна жараёнлари ҳақида маълумотлар йўқ.

Давлат сиёсатини тарғиб этадиган минбар — ижтимоий-сиёсий нашрлар сотувининг бу қадар барбод бўлиши иккинчи муаммо — омма орасида маънавий инқирозни келтириб чиқаради. Газета ўқимасдан ёки ўқимас-ётган аҳолидан нимани кутамиз? Газеталарни сотиш масаласи шу даражада чигалки, бир сўз билан айтганда, таҳририят газетасини чакана савдога чиқариб, сотилмаганини қайтариб олган тақдирда ҳам газета нархининг 20 фоизи миқдорида зиёд қўради. Яъни таҳририят икки томонлама маблағ ва газета исрофгарчилигидан азият чекади.

Бугун матбуот бозори шаклланмаган, замонавий маркетинг асосида

йўлга қўйилмаган шароитда босма нашрлар олдида ҳар доимгидан ҳам катта муаммолар қўндаланган турибди. Шунга қарамай, босма ОАВ журналистларининг келажақдан умиди бор. Чунки улар давр олдида, тарих олдида халқимизнинг маънавий юксаклиги, қадриятларимизни сақлаш, келажаққа етказиш масалаларида бурчлидир. Муаммоларга қарамай газетчилар “газетанинг ўлими”ни кутаётгани йўқ. Юқориди айтганимиздек, тўрт асрдан буён яшаб келаётган маърифат тарқатувчи газеталар учун ҳам янги давр, янги саҳифа очилишида бу — бир синон. Ахборот дунёсининг кураш, майдонига эса фақат кучлилар қўлишига шубҳа йўқ.

Мақола сўнггида, соҳада узоқ йил ишлаган ҳамда айни пайтда газеталарини ҳар томонлама ўқиш қилиб чиқаришга ҳаракат қилаётган устоз журналистларнинг фикрлари билан ҳам қизиқдик:

Сафар ОСТОНОВ, “Ўзбекистон овози” газетаси бош муҳаррири:

— “Мажбурий обуна”ни эмас, газета тарғиботини йўлга қўйиш керак. Худди китобни тарғиб қилаётганимиздек, газета ўқишни ҳам тарғиб қилишимиз шарт. Газета ўқимасдан одам китоб ўқийдими? Бундан бир неча йил олдин иш билан бир туманга борганимда қизик ҳолатга гувоҳ бўлганмиз. Бизга уйдан қўй берган мезон раҳбар лавозимда ишлар эди. Уйининг ҳашамини қўриб ақлингиз шошади. Аммо ўқиш учун газета-журнал ёки китоб сўраганимиз топиб беролмасан дегн. Жуда ҳайратландим. Лоақал газета ўқимасдан одам китоб ўқиши мумкинми? Ана энди айтинг-чи, обуна тарғиботи керакми, йўқми? Айтайлик, газетага обуна бўлмаган одам қандай катта йўқотиш қилиши мумкин!

Хусан ЭРМАТОВ, “Ишонч” ва “Ишонч-Доверие” газеталари бош муҳаррири:

— Турли тармоқ газеталари, фаолиятимизни ўзимиз ёритамиз, қандай хоҳласак шундай ёритамиз, деган илгариги ноқобил сиёсат таъсирида, қайсар мақсадда таъсис этилган, фақат соҳа ҳодимларига мўлжалланган нашрларнинг самарасию истиқболи ҳақида уларнинг фойдалилик даражасини адолат тарозисига қўйган ҳолда, ўйлаб қўрилса, яхши бўларди. Давлат идоралари, мутасадди ташкилотларнинг барча бўғинларида марказий газеталарга, бироқ фақат ҳукумат органи бўлган нашрларга эмас — бу бўйича балки махсус ишчи гуруҳ тузилади ёки қандайдир қарор қабул қилинар — турли йўналишдаги газеталарга обуна ташкил этилиши лозим, деб ўйлайман. Гап ҳодимларнинг ойланидан, ўқитувчию шифокорларнинг маошидан босиб қолиш эвазига уюштирилаётган обуна ҳақида бораётгани йўқ.

Хусниддин БЕРДИЕВ, “Оила даврасида” газетаси бош муҳаррири:

— Назаримда, газета бугун ҳам мамлакат ахборот сиёсатини олиб бориш ва мафкуравий бошқаришда энг ишончли ва энг муҳим манба ҳисобланади. У доимо ўқувчи қўл остида туради, қўлдан-қўлга ўтиб ўқиши эса унинг қамровини янада кенгайтиради. Аҳоли, айниқса, ёш авлод саводхонлигини оширишда кундалик газеталардан кўра таъсирли восита бўлмас керак. Бугун ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий нашрлар олдида турган энг катта муаммолардан бири таъкидланганидек, обуна масаласи бўлиб қолмоқда. Бу табиий, сабаби матбаа нашрларининг келгуси йилдаги барқарор фаолияти ва молиявий аҳволи бевосита нашр ададига, яъни обунага боғлиқ. Хўш, аслида, газеталар обунаси қандай уюштирилиши керак: муассисларми, таҳририятнинг ўзини ёки ҳукумат қўлига билан? Мана шу савол очик қолмоқда. Амалда кўп ҳолларда газета муассисларининг нуфузи, давлат ва жамиятимиз ҳаётидаги тутган ўрнига қараб обуна уюштирилипти. Муассиси ҳукумат ёки вазирилик, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар бўлган нашрлар обунаси кўп, оддийроқ ташкилотлар муассислигидаги нашрлар обунаси ҳаминқадар.

Ҳозир матбуот тарқатиш билан шугулланувчи хусусий фирмалар қўлайган. Улар обуна мавсумида таҳририятлар билан шартнома тузмасдан аввал обунани уюштириб, сўнг шартнома тузмасдан бўлади. Шартнома тузган тақдирда ҳам йил бошида — бир-икки ой мобайнида газетани манзилга етказиш ва кейин бутунлай етказиб бермасликка интилиши, обуна пулларини ўз ҳисоб рақамига тушириб олган, фирмани ёпиб, обунанининг пулларини “ёб кетадиган” ҳолатлари кўп учрамоқда. Бундан фақат обуначи ва таҳририят зарар қўради. Обуначининг газетига бўлган ишончи йўқолади. Мабодо ўша фирмалар билан шартнома тузмасангиз, “бу газета ҳозир чиқмаяпти” деб обуначига ёлғон маълумот беришдан ҳам тоймайди. Қалтак айланиб, барибир яна ўша нашрнинг бошида синаверади. Буларнинг ҳаммаси матбуотнинг жамиятдаги ўрнини пасайтирмоқда. Бундан эса фақат ва фақат жамият зарар қўради.

Максуд ЖОНИХОНОВ, “Жамият” газетаси бош муҳаррири:

— Президентимиз томонидан 2017 йил 13 сентябрда имзоланган “Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизimini ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида”ги қарор зиёлиларни беҳад қувонтиргани бежиз эмас. Ахир, унда инсон онгини шакллантирувчи энг муҳим омил — мутолаага даъват бор. Мазкур ҳужжатда “...китоб маҳсулотлари бўйича давлат буюртмасининг асосий йўналишларини шакллантириш, адабий-бадий, ўқув-ўқувчи, илмий-назарий, илмий-оммабоп ва кўргазмали адабиётларни чоп этиш ва тарқатиш тизimini таксимлаштириш, иқтисослаштирилган китоб дўконлари фаолиятини ривожлантириш” дея кўрсатилган вазифалар босма нашрларга нисбатан ҳам амалиётда қўллansa, кўпала муаммолар ўз ечимини топади. Зеро, китоб ўқиш газетадан бошланади. Бинобарин, бугун китоб маҳсулотларини нашр қилиш ва тарқатиш тизimini самардорлигини ошириш, китобхонлик маданиятини юксалтириш каби долзарб вазифаларни бажариш мақсадида мамлакатимизда 118 нашриёт, 1 минг 760 матбаа корхонаси, минглаб ижодий ва техник ҳодимлар фаолият олиб бормоқда. Уларнинг саъй-ҳаракати билан ҳар йили 7 тилда 60 миллион нусхадан ортқ китоб чоп этилаётир. 60 миллионнинг ўн фоизини матбуот нашрлари ташкил этганда эди, биз ҳозир бу мавзуда гапга ботиб мақола ёзиб ўтирмаган бўлардик.

Воҳид ЛУҚМОНОВ, “Оила ва жамият” газетаси бош муҳаррири:

— Ўтган йил бошидан буён хонадонларда ижтимоий-маънавий муҳитни ўрганиш бўйича Республика ишчи гуруҳи таркибида Косонқой, Учқўрғон, Норин, Хўжабод, Булоқбоши каби турли вилоят туманларида бўлдим. Уйма-уй, хонадонна-хонадон юриб одамлар билан сўхбатлашдик, минглаб муаммолар жойида ҳал этилди.

Бироқ қайси туманга бормай, мени бир савол ўйлантираверди: нега одамлар бу қадар ўзгариб кетди? Нега бир қориндан талашиб тушган ака-укалар мерос талашмоқда? Нега бир девор қўшиллар бир-бирининг устидан ёзиб, турли идоралар эшигига сарсон? Нега ахлоқсизлик урчиб борапти? Нега оилалар пароканда, болалар тирик етим? Саволларнинг адоғи йўқ эди...

Ўша юришларимиз чоғида фалон газетига обуна бўлганми, хонадонимга фалон журнал ёки газета келадими, деган одамни учратмадим. Демокчи-манки, обуна тарғиботи айни пайтда жуда зарур ва шарт.

Р.С. Ушбу мақолада кўтарилган муаммолар шулاردангина иборат эмас. Навбатдаги чиқишларимиз газеталар обунаси ва уларни етказиб бериш ишига масъул идоралар фаолияти ҳақида бўлади.

Кўтарилган масала бўйича фикр-мулоҳазаларингизни кутиб қоламиз.

Барно СУЛТОНОВА

ОРОЛ МУАММОСИ – ОЛАМ МУАММОСИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида “Сув — бебаҳо неъмат” кўрик-танлови ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Тадбирда мамлакатимизда Орол фожиясининг аҳоли саломатлиги ва атроф-муҳитга салбий таъсирини юмшатиш бора-сида муҳим ишлар амалга оширилаётгани таъкидланди. Ватанимиз тақдирини билан чамбарчас боғлиқ бўлган Орол фожияси, Оролбўйи халқларининг тақдирини ҳақида ёзиш, бу фожия билан боғлиқ муаммоларни кўтариб чиқиш шу Ватан фуқаросиман, деган ҳар бир инсоннинг бурчи экани қайда этилди.

Шу йилнинг июнь ойида бошланган танловга ёзувчи-шоирларнинг ижодий ишлари қабул қилинди. Улар орасидан энг саралари танлаб олинди. Танловда ўзбек ва рус тилларидаги асарлар йўналишида Баҳодир Аҳмедов, Рахшона Аҳмедова, Даврон Ражаб, Аниета Элиев совринли ўринларни эгаллади.

“Ўқувчилар меҳрини қозongan асар” номинациясида Фотима Жалоловнинг асарини қолди, деб топилиди.

Тадбирда Борис Бабаев томонидан ишланган Орол денгизи мавзусидаги ҳужжатли фильм намойиши йиғилганларда катта таассурот қолдирди.

Гулноза БОБОВА,
ЎЗА муҳбири

УЛУҒ АДИБГА ЭҲТИРОМ

Марҳамат туманидаги Мухаммад Юсуф номли 25-мактабда атоқли адиб Чингиз Айтматов таваллудининг 90 йиллигига бағишланган адабий анжуман бўлиб ўтди. Тадбирда ижодкорлар, устозлар, ўқувчилар, ёш қаламкашлар, шунингдек, қўшни қўриқсизистонлик адиблар ҳам иштирок этишди. Қирғизистон Миллий Ёзувчилар союзи матбуот котиби, таниқли шоир Охун Жўра, шоира Гулбаҳор Сулаймонова сўзга чиқиб, Чингиз Айтматовнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида гапирдилар ва улуғ адибга атайган шеърларини ўқиб бердилар.

Шунингдек, марҳаматлик ёзувчи Абдурахим Бозорбоев раҳбарлигидаги “Ёш ижодкорлар” тўрагаги аъзоларининг чиқишлари ва ёшлар мушоираси тадбир иштирокчиларида катта таассурот қолдирди.

ЎНУТМАС МЕЧНИ БОҒИМ

Бухоро вилояти ҳокимлиги, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамда Республика Маънавият ва маърифат маркази вилоят бўлими ва Бухоро давлат университети ҳамкорлигида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Неъмат Аминов ва устоз шоир Сафар Барноев таваллудининг 80 йиллигига бағишланган хотира кечаси ташкил этилди.

Тадбирда ҳар икки адибни яқиндан билган адабиётшунос олимлар, шоир-ёзувчилар уларнинг ижоди, устозлар ҳаётининг ёрқин лаҳзаларини ёдга олиб, юксак инсоний фазилатларини ёшларга ибрат қилиб кўрсатдилар.

“СЕНИ ҚУЙЛАЙМИЗ, ВАТАН!”

Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи Гулистон шаҳар кенгаши ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Сирдарё вилоят бўлими ҳамкорлигида нашр этилган “Сени қуйлаймиз, Ватан!” деб номланган ёшлар

Уюшманинг ҳудудий бўлимлари фаолиятдан

баёзида Гулистон шаҳридаги мактаб ва лицейларда тахсил олаётган йигирмадан зиёд қаламкашнинг шеърлари жамланган.

— Сирдарёда фаолият кўрсатаётган адабий тўғрақларнинг янада фаоллашувида, ёш истеъодларни рағбатлантириш йўлида бундай китобларнинг ўрни беқиёс, — дейди ёшлар баёзини нашрга тайёрлаган Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси Норинисо Қосимова.

ЎНУТМАС УЧРАШУВ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Сурхондарё вилояти бўлими ва Низомиёни номидаги Тошкент давлат Педагогика университети Термиз филиали ҳамкорлигида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ҳодими, шоир ва ёзувчи Эшқобил Шукур билан ижодий учрашув ташкил этилди.

Сурхондарёлик ижодкорлар Менгнор Олломуродов, Болта Ёриёев, Норқувват Тураёев, устозлар, ижодкор ёшлар ва талабалар иштирок этган тадбирда истеъодли шоирнинг ижоди ҳақида мулоҳазалар билдирилиб, шеърларидан намуналар ўқилди.

КИТОБ ТАҚДИМОТИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Самарқанд вилояти бўлими ҳамда “Самарқанд китоб олами” мажмуаси ҳамкорлигида Ҳиндистонда инглиз тилида чоп этилган “Шивирлаётган ҳис” номли тўпламининг тақдими бўлиб ўтди.

Тақдиротда Ҳиндистон сафарига борган бир гуруҳ ижодкорлар ва тўпламга шеърлари киритилган шоирлар, шунингдек, ўзбек шоирларининг шеърларини инглиз тилига таржима қилган мутаржимлар халқро адабий ҳамкорлик, таржимачилик соҳасида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

ЭНГ ФАОЛ КУТУБХОНАЧИ

Мамлакатимизда имконияти чекланган инсонларнинг жамият ҳаётида фаол иштироки учун зарур шарт-шароит яратиб келинмоқда. Жумладан, кўзи оғир инсонларнинг маънавий ва маърифий салоҳиятларини юксалтириш мақсадида юздан зиёд кутубхона фаолият кўрсатмоқда. Инновацион технологиялар ҳаётнинг барча соҳалари қатори кутубхонада ҳам катта ўзгаришларга омил бўлди. Энди бутун дунё кўзи оғирларни учун мўлжалланган Брайль ёзувидаги китоблар қаторидан аудиодисклар ҳам кенг ўрин олди. Бугун китобхоналар овозли китобларни транспорт ёки сайр пайтида ҳам мутолаа қилишлари мумкин.

Яқинда пойтахтимиздаги Республика кўзи оғирлар кутубхонасида “Илнинг энг фаол кутубхоначиси” кўрик-танлови бўлиб ўтди. Бу каби танловлар ахборот-кутубхона мутахассислари нуфузини ва ижтимоий макромини оширишда, кўзи оғир аҳоли қатламига хизмат кўрсатишда инновацион иш усулларини қўллашда муҳим аҳамият касб этади. Танлов иштирокчилари “Кутубхона билан танишув”, “Савол-жавоб”, “Менинг келажақдаги кутубхонам”, “Виртуал оламда кутубхоначи” йўналиши бўйича билим ва салоҳиятларини намойиш этишди. Ҳакамлар ҳайъати ҳулоасига кўра, фарағонлик Мироллим Мароҳимов биринчи, жиззахлик Ҳайиттул Исматова иккинчи, бухоролик Бобур Ражабов учинчи ўринга муносиб топилди. Ғолиблар Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлигининг эсдалик совғалари ва дипломлари билан тақдирландилар. Танлов доирасида янги аудиодисклар, Брайль ёзувида чоп этилган китоблар мажмуасининг тақдими бўлиб ўтди.

С.ҚОСИМОВА

ФРАНЦУЗЧА ЯНГРАГАН ГЎЗАЛ ҚАСИДА

Амин Маалуф ва унинг "Самарқанд" романи ҳақида

Бошланиши биринчи саҳифада.

Адибнинг "Самарқанд" романи сюжет-ти икки тарихий давр воқеалари роман-тик ва фантастик тарзда тасвирланган қизиқарли ҳикоялардан таркиб топган. Яъни ХІ асрда Умар Хайёмнинг дониш-манд, кекса дарвеш Ҳасан ибн Саббоҳ билан Самарқанд шаҳрида саргузаштлари бой кечган ҳаёти ва ХХ аср бўлган Яқин Шарқ мамлакатларида содир бўлган иж-тимоний-сиёсий, тарихий воқеалар гиро-бида Хайём рубоийларининг муаллифи қаламига мансуб илк қўлёмасини қиди-риб Эронга келган америкалик француз йигити Бенжамин Умар Лессажнинг сар-гузаштлари баён қилинган.

Амин Маалуфнинг "Самарқанд" ро-мани 1988 йили Париждаги Жан-Клод Латье нашриётида чоп қилинган. Уша йиллик роман француз "Матбуот уйи"-нинг бош совринига лойиқ топилди ва ўтган ўттиз йил мобайнида дунёнинг тур-ли тилига таржима қилинди. Муаллиф самарқандлик журналист Анатолий Ионе-

сов билан қилган суҳбатда: "Мен 1987 йил — романини ёзаётганимда рафиқам билан Самарқандда бўлгандим. Бу жуда аjoyиб саёҳат эди. Ушандан буён мен дўстларимга ва ўқувчиларимга Самар-қандга саёҳат қилишларини маслаҳат бе-раман. Уларнинг кўпчилиги маслаҳатим-га қўлоқ солиб, Самарқандга боришди ва у ердан бир олам таассурот билан қай-тишди", дейди.

"Самарқанд" романини ўзбек тилига таржима қилган Абдумурод Кўчибоев билан камина узок йиллар бирга ишла-ганман, устоз француз адабиётидан П.Мериме, Мопассан, А.Доле новелла-ларини маҳорат билан ўзбек тилига ўти-рган. Амин Маалуфнинг "Самарқанд" ро-мани таржимаси устида қарийб беш йил узулсиз меҳнат қилди, таржималарини дастлаб матбуотда пешма-пеш эълон қилиб борди. Роман таржимаси таниқли олим ва таржимон Озод Шарафиддинов назарига тушиб, "Жаҳон адабиёти" жур-налининг 2003 йил 6-7- ва 2005 йил 7-8-сонларида босилди. Уша кезларда кўп йиллик меҳнатининг рўёбга чиққанидан

рахматли Абдумурод Кўчибоев беҳал мам-нун бўлган эди. Асар таржимаси тилининг равои, ғализликлардан холи эканлиги бил-лан китобхон эътиборини тортади. Шу жиҳатдан, романи ўзбек тилига аслият-га муқобил таржима қилинган асар дея баҳолаш мумкин.

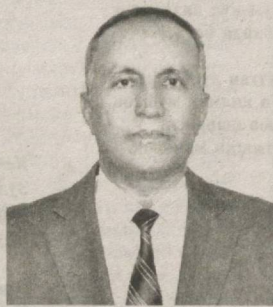
Хуллас, асли миллати араб бўлиб, асарларини француз тилида ёзаётган Амин Маалуф ижоди, унинг машҳур "Са-марқанд" романи эндиликда дунё китоб-хонларининг сеvimли асарига айланиб бормоқда. Романининг ўзбек тилидаги янги наشريни амалга оширишда Ўзбекистон Фанлар академияси академиги, таниқли олим ва жамоат арбоби Акмал Саидов-нинг сазй-ҳаракатини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. Унинг роман таржимасига ёзган "Амин Маалуфнинг муаззам Сама-рқандга гўзал қасидаси" сарлавҳали сўзбо-шиси муаллиф ҳаёти, ижоди ва унинг "Самарқанд" романи ҳақида муфассал маълумот беради.

Мухаммаджон ХОЛБЕКОВ,
филология фанлари доктори, профессор

ЮКСАКЛИК — БАДИЙ МАҲОРАТДА

1. Кимдир адабиётимиз юксалиш палласида деса, кимдир бунинг ақсини та-диқлайди. Сизингча, қай бири ҳақ ва нега?
2. Ҳозирги адабий жараёндаги қайси муаммо сизни энг кўп ташвишга солади? Ушбу муаммони бартараф этишининг қандай самарали йўлини кўрсата оласиз?
3. Кейинги пайтда замондош адибларимиздан кимларнинг китобларини ўқидин-гиз? Қайси асар сизга маъқул келди-ю, қайси асардан кўнглингиз тўлмади? Бу-нинг сабаблари нимада?

Мазкур анкета ёрдамида бугунги адабий жараённинг ютуқ ва камчиликлари ҳақида бир кўр фикрлашиб оласак, фойдадан холи бўлмас. Ахир, айтадилар-ку, "Кенгашли туй — тарқамас", деб. Шундай эзгу ният ила анкетамиз саволлари-га навбатдаги жавобни эътиборингизга ҳавола этаётимиз.

1. Мен адабиётимиз юксалиш палласи-да ёки ақсинча — таназзул даврида деган фикрларнинг ҳар иккаласига ҳам қўшил-майман. Ҳозирда сўз санъатини мураккаб жараёни бошидан кеचирмоқда. Албатта, бадий жиҳатдан юксак асарлар ҳам яра-тиляпти. Бу — раф этиб бўлмас ҳақиқат. Бирок ўртамизда асарлар ҳам қўйлаб пай-ло бўлаёттир. Ҳатто, юксак савияли деб ҳисоблаётган баъзи асарларимиз ҳам қай-сидир, масалан, бадий тил жиҳатидан оқсаяпти. Агар шундай тарози мавжуд бўлса-ю, унинг бир палласига юксак, ик-кинчи палласига ўртамизда асарлар қўйил-са, иккинчи палланинг посангиси босиб кетиши эҳтимолга яқинроқ.

Кимдир қачон шундай бўлмаган, ҳамма вақт шундай бўлган-ку, дея эътироз бил-дириши мумкин. Йўқ, бир маҳаллар саёз, ўртамизда асарлар чоп этилиши йўлига фов қўйилар эди. Нашриётларда шу аъмолда соғлигини қурбон, умрини фидо қилган Шавкат Раҳмондек қатъиятли, курашчан муҳаррирлар бор эди. Ижод майдонда беш-олтигана бўлса-да, ботир, жанговар мунаққидлар жавлон урар турарди. Бутун бозор иқтисодиёти қонунларига биноан, истасан киши истасан асарини иста-ган астадан нашр этириши мумкин. Демак, эндиликда бир томондан, бозор иқтисо-диёти қонунлари ва демократия тамой-илларига мувофиқ келадиган, бошқа то-

ид Кўчимовнинг "Мен шоирман, истасан-гиз шу" бадиасини, Тоғай Муроднинг "Еввойи йўрға" таржима асарини, Ёзув-чилар уюшмаси томонидан тайёрланиб чоп этилган беш томлик "Озод ватан саодати" мажмуасини, Ўзат Сўлтоннинг Алишер Навоий ҳақидаги тугалланмаган романи-ни ва яна аллақанча бадий, публицистик, адабий-танқидий, илмий асарларни ўқидим. Буларнинг ҳаммаси ўзим таллаб-талаб, топиб ўқиганим учун яхши асар-лар. Улардан мен ўз маънавиятим, дилим, билимим, адабий савиямни ошириш учун кўп нарсалар олдим. Лекин шуларнинг ўзидан ҳам китобхонни қаноатлантирмайдиган унча-мунча камчиликлар кўзга ташланади. "Донишманд Сизиф" — юқори савияли асар, лекин услуби оғир. Ваҳоланки, бадий асарни завқ билан, риёзат тормасдан, бир нафасда ўқиб чиққиси келади ола-мининг. "Ажиниси бор йўлар" романи эса мароқ билан, равои ўқилади. Лекин асар қаҳрамони ўсмирлик чоғида аёл ўқитувчи-ларига шилқимлик қилгани, ўртоқлари бил-лан безорилик ва ўғрилиқда қатнашгани очик-ошкора ёзилганини қўриб ранжидим. Эҳтимол, бола ёшида бундай шумлиқлар бўлар ва у бола учун кеचиримлидир. Бироқ улгвор ёшдаги халқ ёзувчиси бундай ай-рихалокчи "саргузашт"ларни ёзиб, чоп эт-тиришнинг ҳазм қилиш қийин. Айниқса, муаллиф шундай қатти-ҳаракатларга ўз сал-

топган адабий ёмби дейиш мумкин. Ёзув-чи асар сюжетни тақозоси билан йигирмага яқин халқ ибораларини жуда ўринли қўла-ган. "Келса гоморан — кетар имон", "Жон бор жойда қазо бор", "Ўзингга сиққан сир ўзтага синамас", "Ҳасеизга ҳар кун — ҳайин", "Писезнинг пусти кўп, ёмоннинг — дўсти", "Отни темлайди дема, итти қоп-майди дема", "Шошган ишга шайтон ора-лайди", "Оғрик тишининг давоси — омон", "Итнинг тилиги қабул бўлганда, омондан сукя ёғарди" қабилир шу жумладандир. Ай-рини кейинги авлод вакиллари эса битта-яримта иборани ҳам тўғри қўллаёлмагани ачинарли. Асад Дилмурод ("Хилват"), Ота-ули ("Сув"), Хуршид Дўстмуҳаммад ("Қич-қирик"), Эркин Усмонов ("Тошбоғсанови воқеаси"), Нормурод Норқобилов ("Булук"), Назар Шоноқул ("Қултой"), Собир Унар ("Бегона меҳмон") ҳикояла-рида тахрирларда ўринлар, ғализ жумла-лар, ноўрин ва хато қўлланилган иборалар анча. Э.Усмонов "Етти мучаси соғ" деса, С.Унар "Тўрт мучали бут" деб ишлатади. Улар халқ тилидаги "етти хазина", "муча" ва "мучал" сўз-тўшунчаларини чалкашти-радидлар. Халқда инсоннинг тўрт асосий тана аъзоси "тўрт муча" деб белгиланган. Кетма-кет келиб, айланли турайдиган 12 жо-нивор номи билан боғлиқ йил ҳисоби муч-тал дейилган. Даромад ва барака манбаи бўлган етти неъмат "етти хазина" аталган. Буларни кўп оламлар боғлиқ давридан би-лада. Шундай қатта ҳаётий ва касбий таж-

Адабий жараён: муаммолар ва мулоҳазалар

бий ғоявий-ҳиссий баҳосини бермас! Асарни ўқиган ёшлар бундан қандай та-сириланади? "Э, шундай қилиб ҳам зўр ёзув-чи бўлиш мумкин экан, уят эмас экан", деб ўйламайдими?! Фикр, ижод эркинли-ги дегани ҳар нарсани ёзиб чоп этавериш мумкинлигини аналглатмайди-ку! Яқин ўтмишда бир шоир фикр, ижод эркинли-ги ҳақида баҳс юритаркан: "Шоирнинг ўзгалардан фарқи шундаки, у ўзининг би-тини ҳаммининг кўз олдига очик-ошкора тозалайди", деб ёзган эди. Донишманд адиб Асқад Мухтор ўша шоирга зудлик билан: "Худо хайрингизни берсин, шахсий бити-нгизни тозаласангиз — тозаланг, лекин зи-нхор китобхон олдига тозаламанг", дея танбех бергани ҳанон эсимда.

Яқинда телевизorda берилган бир су-ҳбатда шоир Усмон Азим: "Илгари муҳо-кама деган табирилар бўларди. Асарлар нашрга тасвия этилишидан аввал қилин қирқ ёриб муҳокама этиларди. Ҳозир мана шу муҳокамалар йўқ. Саёз асарлар майдон-га келаятгани шундай муҳокамалар етиш-маётганини оқибатидир", дея ҳақ гапни ай-тди. Муҳокамада бир неча мутахасссининг бир асар ҳақидаги фикрлари ўртага туша-ди, қизгин ва самимий мунозаралар юза-га келади, шу асосда ҳақиқат қарор топа-ди, асар ҳолис баҳоланади. Қизиги шу-ндаки, кўпчиликнинг бегараз фикри бир нуқтадан назарда жиқлаша, бунини муаллиф ҳам оғринмай қабул қилади ва асарини қайта ишлайди. Ҳозирда асарлар, муҳока-ма нари турсин, тақриз ҳам қилинмай чоп этилмоқда.

Асқад Мухтор, Одил Ёқубов, Пиримқ-ул Қодиров, Неъмат Аминов, Шукр Хо-лимиров, Ўткир Хошимов каби салафлар ҳикояларини олинг, улар жанр талабидан қиёмага етган, бадиатан гўзал, энг муҳи-ми, тил ва услуби сайқалдор, ифодалари ихчам, аниқ, дунда, халқчил ("Озод Ва-тан саодати" мажмуасининг насрга оид 2-жилдидagi асарлар назарда тутилмоқда). Биргина Асқад Мухторнинг "Фано ва бақо" ҳикоясига диққатни қаратсак, уни бемалол халқ донишмандлиги тажассум

рибага эга ёзувчилар уларни паллапартиш қўлашга ақлга ситмайди. Э.Усмонов "етти хазина"даги "етти"ни олиб "муча"га қўшган, С.Унар "муча" билан "мучал"ни фарқламаган. Х.Дўстмуҳаммад жуфт сўзлар-ни қўлашда адабий тил ва бадий услуб меъёрига риоя этмайди. "Сасеиз-сасеиз"ни "сасеиз-несеиз", "бурчак-бурчак"ни "бурчак-сурчак" деб ишлатади. Оқибат-да, жуфт сўзлар ўз нафосатини йўқотади. Шунингдек, "қалам-бақалам"ни "қалам-бақаламлаб" дея нотўғри қўллайди. Ё "қаламлаб" ёки "қалам-бақалам" дейиш тўғри бўларди. Қариб, ишга ярамай қолган кишига нисбатан халқ "шарти кетиб, парти қолган" иборасини ижод этган. Булар тил-даги "турғун сўз бирикмалари", "фразео-логизмлар" ҳисобланади. "Турғун" дейили-шининг сабаби — қатъий формулага эга: ўзгартириб ёки тескари тартибда қўлаб бўлмайди. Чунки маъно бузилади. Н.Эшо-нкул эса бир чолга нисбатан "парти ке-тиб, шарти қолганли" деб ишлатади. Ибо-радаги "шарти" сўзи "яроққилинган", "парти" сўзи эса "яроққилинган" маъноси-ни билдиради. Кекса оламининг яроққилин-ги кетиб, яроққилини қолмайди, ақсинча. Бундан ташқари, "парти" сўзининг халқ тўшунчасида айтиш жоиз бўлмаган нозик маъноси ҳам бор. Ёзувчи халқ иборалари-ни таваккалчи эмас, нозик маъно қирра-ларини билиб ишлатиши лозим. Яна Н.Э-шонқул "энг кайвони" деган иборани қўлаган. Кайвонини "моҳир", "уддабу-рон", "тадбиркор", "чаққон", "ташқилот-чи" каби қатор сўзлар билан сифатлаш мумкин. Лекин "энг кайвони" деб бўлмайди.

Албатта, асар матнини қорозга тушириш — ҳузурбахш ижодий жараён. Унинг устида қайта ишлаш эса заҳмат, саботдир. Олдий матн қайта ишланган орқали сайқал топиб, чинакам санъат асарига айланади.

Нурсатдулло ЖУМАХЎЖА,
филология фанлари доктори, Алишер Навоий номидаги Ўзбек тили ва адабиёти университети профессори

Иброҳим ҒАФУРОВ

АЙТМАТОВ ФАРЁДИ

Иккинчи жаҳон уруши бошланган ва маҳаллаи клубидаги томга ўрна-тилган қора лаппакка ўхшаган, доим — эрта-ю кеч ашулалар, концертлар бериб ётадиган радиокарнайдан Мо-ловтов, Сталинларнинг хирқироқ му-рожаатлари юраклар ва қулоқларга урушининг дағдағали ваҳималарини олиб киргандан сўнг бизнинг боғу боғчаларимизда, улкан даракхлар шоҳидаги "уйча"ларда кечган бола-лик ҳаётимиз батамом ўзгариб кет-ди. Биз бўлбуллар, тўғрайлар, қум-рилар, мусичалар, чумчуқлар, попу-шаклар, қизилиштонлар эдик: сайра-май кўйдик. Халқ сафарбарлиги бош-ланди: хотин-халаж борки, бари оёғи қуйган товукдек югуришарди. Ёшлар эрта-индин вагонларда Россияга жўнаймиз деб қора қавиқ тўнарига ўралиб, ёз бўлса ҳам, негадир тумоқ-лар (қирғизча, қозқоча, туркманча, ўзбекча) бостириб қийишиб, жангариликлари жўш уриб эртаю кеч гурунлар қилишар, "фашист", "Гитлер" де-ганга ўхшаш сўзларни бир-бирларига тушунтиришар, ғазабланиб, тишлари орасидан чирт-чирт тупуриб қўйи-шарди. Биз учинчи синфларда — бошланғич мактаблар-га ўқишга қатнардик. Боғларнинг пастак пахса деворла-ридан ошиб, елкамизга онамиз тикиб берган бузазий халталарни осиб, йўлакка ўхшаган узун бурама боғ йўлла-ридан мактабга йўл олардик. Катта синфхоналарни тўлдириб ўтирар, муаллима опаларимизни суюб томо-ша қилар, шинам, ораста, оппоқ кутубхоналарга кириб, китоблар тўла тоқчалар атрофида айланиб юрар ва ўзи-мизни нимагадир жуда қимматли бир нарсасга ошно бўла-ётгандек сезар, ўзимизни шунга яраша тутардик. Кей-инчалик ўйлаб кўрсам, бу — китобга, кутубхонага дахл-дорлик тўйғуси экан.

Ўн икки — ўн тўрт ёшларимда кутубхонада "Чингиз-хон", "Ботухон" (балки сарлавҳалари бошқача бўлган-дир) деган русча китобларга дуч келиб, бу номлар мени оҳанрабодек ўзимга тортиб (орамизда "Чингиз", "Боту" деган болалар ҳам бор эди), улар ҳар қанча русча бўлма-син, қўлдан қўймай ўқиб чиққанман. Тўртинчи, бешин-чи синфларда русчани ўрганиб олган, баъзан тушуниш қийин бўлса ҳам, муаллимимиз ўқийвер, тушуниб кета-сан дегани учун ўқийверар, мислсиз шавқ-завқлар олар-дим. Чингизхон ва мўғул босқинчиларни жуда эрта бил-ган бўлсам, дунёда қардош, қондош киргиз халқи ичи-дан учар юлдуздаги отилиб чиққан Чингиз Айтматов ис-ми адиб борлигини кейин, эллигинчи йилларнинг охи-рида "Юзма-юз"(1957), "Жамила" (1958), "Тоғ ва даш-тлар қиссалари" (1963) чиқиб, дунёда булар ҳақида бахслар бошланиб кетгандан кейин билганман. Ўттиз беш ёшида бу Худо ярақлаган адиб ва инсон дунёнинг энг юксак муқофотларидан бирига, сазовор бўлганини эшитиб хангу манг бўлганмиз ва унинг асарларини қиди-риб қолганмиз, ташналик билан том маънода "шими-риб", бир зум улардан айрилолмай, бир зум уларсиз йитигилк умримизни тасаввур қилолмай ўқиганмиз. Мен ўша йиллари Ўзбек адабиёти сахнасида Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Мирмуҳсин, Улмас Умарбеков, Уч-қун Назаров, Шукр Холимиров, Ўткир Хошимов ва сал-гина кейинроқ Тоғай Муроднинг чиқишини, аjoyиб-фаройиб асарлари дунёга келишини Чингиз Айтматов-нинг тўғридан-тўғри қучли таъсири билан изоҳлаб юра-ман. Бу "Тоғ ва даштлар қиссалари"нинг жуда қудратли таъсири эди, бу — туркий тили адабиётлари Айтматов феномени баракотида дунёга — кенг дунёга чиқа бош-лаш, дунёни, Шайхзода ибораси билан айтганда, "ғўзалик ҳодими" сифатида энди батамом эгаллай бо-ришидан дарак беради. Чингиз Айтматов асарлари ва гошлари оламининг муҳаллиллари шу қадар кўп ва та-риқдек сочилиб кетган. Бу муҳаллиллари, қайси миллий адабиётга мансуб бўлмасин, истисносиз ҳаммалари Чингиз Айтматов ва унинг ижодиёти, мислсиз ижтимо-ий, маданий, сиёсий фаолиятини фақат ва фақат муқо-ясада ўрганиб, таҳлил қиладилар, муқоясавий кенг ва гошда теран ҳулосалар чиқарадилар. Муқоясаларда улар Юнон, Рим, Европа ва христианлик маданий, ди-ний, илмий, тарихий ҳодисаларига аксаран муурожаат-лар қиладилар. Масалан, айтматовшуносликни жаҳон-га ёйган олимлардан бири Г.Гачев адибни кентаврга келтирди. Кентавр қадим юнон асотирларида қудрат-ли, енгилмас "От-одам", қирғиз муаллифлари эса Ай-тматовни аксар Юнон-Рим, Европа олами кучида та-саввур қиладилар. Яна унинг феноменини "Манас"га менгзайдилар. "Манас" океан мисол маданий ҳодиса. Қирғиз халқи патриархал турмуш тарзини енгиб ўтиб, "Манас" тисмолида, сўнг Чингиз Айтматов ва унинг асарлари, ғоявий тафаккур оламлари мисолида кенг ду-

нёга чиқди, танилди ва ўз тарихий ўрнини топди ва эгал-лади дейдилар. Бу бенихоя улуг, ҳақиқий, тарихий ҳақиқат акс этган муқояса.

Билимдон қирғиз олимларидан бири Осмонақун Иб-раймов ўзининг Айтматовга бағишланган қизқарли ва мазмундор китобида Жамила ва унинг муҳаббатини Ле-анардо да Винчининг машҳур "Мона Лиза"сига қиёсла-ди. Жамила Мона Лизадай сирли ва бу сирни хали ин-соният кашф қилмаган, дейди. Менга қолса, Жамила Мона Лизадан жонлироқ ва туганмас инсоний эҳтирос тимсолидир. Бу каби бенихоя ранг-баранг руҳониятга чексиз озиқ берадиган улгвор, ўз ўрнига эга бадий муқоясалар, назаримда, Айтматовнинг илк буюк устоз-лари Мухтор Азевов, Луи Арагон ва Александр Твардов-скийдан бошланиб ва жаҳон айтматовшунослиги таҳлил-ларига кенг илмий-бадий илбоб усули каби кириб бор-ди. Бир талантли тадқиқотчи Айтматовга бағишланган эътиборли китобининг охириги бобини "Ўйга ботган Сфинкс" деб қўйди ва шунга қараб бутун китобининг ҳу-лосасини чиқарди, яна шундан келиб чиқиб, Чингиз Айтматовни аjoyиб бир тарзда Сфинксга қиёслади.

Айтматов ижод қилган замонда инсон дахшатли тало-фатлар, қулфатлар гирдобига улоқтирилди. Шунинг учун Айтматов асарларидан таниқли олим Николай Анаста-сьев айтганидай, тинимсиз фарёд овози эшитилади. Шу-нинг учун бунини нозик иллаган адиб "Қунда"ни "Қиёмат" деб аташга қарор қилди.

Эшитсангиз-чи, айниқса, "Сомон йўли", "Қиёмат", "Оқ кема", "Асрни қаритган кун", "Алвидо, Гулсар!", "Со-ҳил бўйлаб чапаятган олапар" ва, ниҳоят, сўнгги васи-ят романи "Қулаётган тоғлар" ("Мангу қайлик")дан қиёмат аэобларининг фарёди тинмай янграб туради. Адиб инсониятни яқинлашган қиёмат ҳақидадан ти-риқлиқни сақлашга қақиради. Апокалипсис, эсхатоло-гия, сакрология, миф-поэтика ҳақида тўхтовсиз жар со-лаётганлар, негадир, Айтматовни Европа-Евроосиё ма-даний-тарихий ҳодисалари билан жуда чамбарчас боғ-лайдилар-у, аммо инсон маданияти, тафаккурига боғ-ланиш навбати келганда, бу ҳақда лом-мим демай ўтиб кетадилар. Ҳолбуки, ислом фикри, Қуръон мўъжизала-ри қиёматдан инсониятни огоҳ қилмайдими? "Қиёмат", "Оқ кема", "Алвидо, Гулсар!", "Соҳил бўйлаб чапаятган олапар", "Қулаётган тоғлар" ("Мангу қайлик") Қуръон сураларида келтирилган ҳаёлот тасвирларининг тўғри-дан-тўғри давоми ва фалсафий манзаралари эмасми? Шу маънода, айтматовшуносликдаги бирёқламаликни дунё тадқиқотчилари енгиб ўтишлари керак. Шунда Айтматов дунё диний маданиятлари ва уларнинг кела-жаги ҳақида теран фикрларга ва бунини инсоният кела-жаги билан боғлагани равшан бўлади. Шунда Тўлғоний Майсалбекнинг фидойиларча ўлими тўғрисидаги хати-ни ўқигандаги:

— Мен сени нимага туғиб, нимага ўстирдим? — деган гоё бутун инсониятга қиёмат ҳабири келганда берилган дахшатли фарёдга ўхшайди. Умуман, дунё адабиётда ҳеч ким қиёмат дахшатларини "Сомон йўли"дагичалик гавдалантирилган эмас. Бу асар ишончлар якуни, шун-чалар рамзий қудратга эгаки, мен бунчалар зўр ибрат билан ёзилган бошқа асарни билмайман. Ёшларимиз тинмай ва доим шу "Сомон йўли"ни ўқишим. Улар шу асар билан ҳозирги ва келажак замондаги барча юрак-ларга жойлашиб бўлган қиёматни енгиб ўтар. Қуръони каримда "Раъд" сурасида мўъжизавий бир оят ўтади: Худо: "Ли қулли аҳалин китоб", дейди. Яъни ҳар бир вақт учун китоб бор. Чингиз Айтматов "Сомон йўли"ни биз-нинг ва келажак даврларнинг китоби қилиб яратган. У инсоният тушуна, унинг учун чин халоскор мақомида-дир. Мен ушбу сўзларимни Виталий Яндан ўрнак олиб, "Салом, китобхон!", деб ақунламоқчиман.

ЯХШИЛИККА ЧОРЛОВ

Навоий вилоти адабий муҳити ўзига хос жиҳатларга эга. Бу заминда яшаб ижод қилаётганларнинг кўпчилиги Рес-публика миқёсда танилган қаламкаш-лардир. Вилот адабий муҳитида Менг-либ Муродовнинг ўрни алоҳида. Адиб-нинг ёзган асарлари замирида, улар қайси жанрга мансуб бўлишидан қатъи назар, эзулик тариготи муҳассасдир.

Яқинда "Янги аср авлоди" нашриё-тида чоп этилган "Эзгуликка эш қўнгли" номли китобда шоир, ёзувчи ва драматург Менглибой Муродовнинг

Янги нашрлар

ДАВР МАНЗАРАСИ АКС ЭТГАН

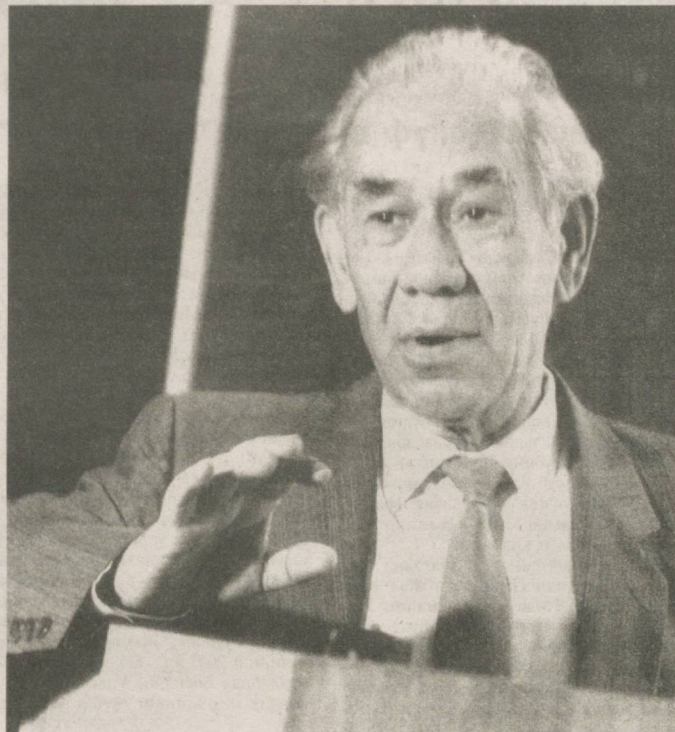
Яхши асарининг дунёга келишини қўш байрамга қиёслаш мумкин: адибнинг доимий муҳлис-ўқувчи-ларининг қувончи бир ён бўлса, иккинчи томонда — адабиёт ва маънавий ҳаётда ижобий ҳодиса, зиё аҳли учун ёқимли тортиқ саналади.

Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси Муратбой Низанов-нинг янги асарларини муҳлислар доимо қувонч билан қутиб олишади. Яқинда адибнинг "Охираг уйқуси" деб номланган янги романи "Ўзбекистон" нашриёт-матбаа

уий томонидан чоп этилди. Ушбу романда ўтган давр воқеалари ёрқин образлар воситасида акс этирилган. Ёзувчи ўз қаҳра-монлари бошидан кечирган мураккаб вазиятларни оптик-ча буюб-бежамасдан, ниҳоятда ишонарли тарзда тавдалан-тирган. Асарда инсон табиатидаги чинақалислар, ҳаётнинг турфа зиддиятлари ҳаққоний ёритилган. Роман қаҳрамони Утамурод охираг уйқусига кетиш олдида ўз ҳаётини ки-нослани каби кўз олдида ўқатади. У одамларга қилган яхшиликларини, билиб-билмай йўл қўйган хатоларини, яқинларига нисбатан қилган хизматларини сарҳис қилади. Сеvimли адибнинг ушбу асари ҳам унинг бошқа китоблари қатори ўқувчиларга манзур бўлади, деб ишонамиз.

Мазкур рисола таниқли ёзувчи Мен-глибой Муродов ижоди ва фаолияти тўғрисида илк адабий портретлар.

ЎЛАН АЙТСАНГ, ЖЎШИБ АЙТ

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, хушовоз хонанда Тошпўлат Маткаримов кўшиқларини тинглаганда қадимда Илоқ водийси деб аталган Курама тоғларининг этаклари, Охангарон дарёсининг бўйларида яшаган халқ ўланлари, мақол ва хикматлари, бедов тулпорлар устида қанот чиқариб учатган чавандозлар шиддати, кўпқарию курашлар завқи, елкаси ерга тегмаган полвонлар хайбати кўз ўнгингизда намойён бўлади.

01. KO'NG'ILIM
02. YUR YURI
03. OMONLIK
04. OQ TULPOR
05. KAMALAK
06. POPUSH
07. BO'Y BO'Y
08. ION ILIM
09. KO'NGIL BO'Y
10. NAYRIZIM
11. OSHIQ YIGIT
12. POLVON
13. QURAMA
14. USTOZLAR
15. YASONAMISAN
16. YIGIT
17. YODINGDAMU
18. OLAN
19. ILK SEVGI
20. TO'G' QIZI

SIZ SEVGAN TARONALAR

Ўлан айтсанг жўшиб айт,

ойнам-ов...

Сўзни сўзга қўшиб айт,

ойнам-ов...

Телов, Тошсой, Охангарон —
Сулувларин қўшиб айт,

ойнам-ов...

Барот Исроил қаламига мансуб шеър матнида "ойнам-ов" сўзи ҳамда "балаңд", "жилга" сўзларига пайвандланган ва улاردан ўсиб чиққан полифоник-ритмик образлар йўқ. Ўланга таъсирчан ва бетакор оханг бағишлаган бу янгилик хонанданинг кўшиқ яратишдаги ижодий маҳоратини намойён этади.

Жаҳон адабиётшунослигида товушларнинг инсон онгу шуурига таъсири тўғрисида фикр юритувчи "гайришуурий тил" ("заумный язык") деган атама бор. Ижодкор томонидан топилган гайришуурий тил, сўз, товуш тингловчилар онгини оханрабодай ўзига тартади. Тошпўлат Маткаримовнинг ижодкорлик маҳоратини ана шу мезон билан баҳолаш лозим.

Ҳофиз қўйлаган кўшиқларда сеҳру синоат бор. Эстрада кўшиқчиликлари санъатига халқ оғзаки ижоди аъёнларини олиб кирган истеъдодли хонанда Тошпўлат Маткаримов сардорлигида "Курама" номли фольклор-этнографик ансамблининг чиқишларини телевидение орқали завқли томоша қилганмиз. Яқинда мазкур жамоа расман "халқ ансамбли" макомига эга бўлди. Миллий кўшиқчилик санъатимиз фаолиятида муҳим аҳамиятга эга бўлган ушбу қувончли воқеа муносабати билан Тошпўлат Маткаримовга бир неча саволлар билан мурожаат қилдик.

— "Курама" фольклор-этнографик ансамблининг ютуғи билан Сизни ҳамда жамоанинг ёш хонанда-созандаларини кутлаймиз. Ансамблининг ижодий фаолияти ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Дастлаб эстрада йўналишида ижод қилган ансамбль ўз фаолиятини йигирма йил аввал бошлаган эди. 2015 йили фольклор-этнографик ансамбль бўлди. Ўша йиллари хозирги Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти профессор-ўқитувчиси Саодат Йўлдошева, устоз Бахтиёр Сайфуллаев мазкур санъат даргоҳи қошида ансамблининг ташкил этили-

шида катта ёрдам берган. Илк бор институт қошида ижодий лаборатория сифатида иш бошладик. Сўнг Охангарон коллежларининг истеъдодли ўқувчилари ансамблга жалб қилишмоқда. Болалар ўланларини шундай қўйлашдики, уларни тинглаб ҳайратланаман. Ёшлар орасида "Курама" халқ ансамблига қизиқиш кучли. Институт, коллеж, мактаб миқёсида ижодий гуруҳлар тузилди. Ҳар бир бўлимда 20 нафардан истеъдодли ёшлар бирлашган. Эндиги навбат

Дилкаш суҳбатлар

болалар боғчасига. Болалар боғчасида ҳам "Курама"нинг бўлимини ташкил этмоқчимиз.

Мақсадимиз ёшларнинг истеъдодини рўёбга чиқаришга кўмаклашиш, уларни халқ оғзаки ижодиёти дурдоналарини ўрганишга даъват этиш, миллий қадриятларимизга меҳр-муҳаббат руҳида тарбияладан иборат. Халқимизнинг бебаҳо санъат дурдоналарини териб олсак, хазинамиз хирмони янада оқсалади.

— Телевидение орқали ансамбль ҳақида мусикий фильм ҳам намойиш этилган. Сиз халқ ўланларидан ташқари замонавий шеърятимиз намуналарини ҳам қўшиқ қилгансиз. Фақат халқона охангдаги шеърларни танлаб оласиз. Бунинг сабаби нимада?

— Ўша фильм 2015 йили суратга олинган. Фильм Икром Искандар қаламига мансуб «Овв-овв... Курама, айланайин, Курама-ёвв» деган кўшиқ билан бошланган. "Бир қиз кўрдим Охангарон тоғи томонда" (халқ сўзи), "Охангарон ўлани", "Ўланчи йигит", "Ошиқ йигит" (Барот Исроил шеърлари), "Полвон", "Бол-боли бор, боли бор" (бу шеърлар муаллифини биласиз)...

Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шoirи Абдулла Ориповнинг ижтимоий-фалсафий мавзудаги "Тинч ўтган кунининг ўзи бир байрам" сарлавҳа-

ли шеъри ва бошқа лирик шеърларини ҳам қўйлаганман. Эътибор берган бўлсангиз, ўша шеърларнинг мазмунинида халқона ҳикматлар ва нақллар муҳассам.

"Курама" Охангарон тоғи этакларида яшайётган ўзбек халқининг қадимий уруғларидан бирининг номи. Шеваси бой, ўланлари ўзига хос. Шевада "жўқ", "овв", "ойнам-овв" деб сўзлашади. Мен ҳам кураманинг бир фарзандиман. Катта момом — Ҳожар знам ўланчи, Маткарим отам чертар бўлган. "Чертар" дўмбири чертувчи дегани. Мен уларнинг урпоғиман. Кўшиқларимда курама шевасидаги сўзлар, мурожатлар, товушларни ишлатишга интиланман. Шу пайтгача бундай услуб юртдошларимизга маъқул бўлиб келаятганидан хурсандман.

— Ўзбекистон халқ шoirи Муҳаммад Юсуфнинг "Оқ тулпор" шеъри асосидаги кўшиқингиз халқимиз орасида машҳур бўлиб кетди. Бу шеър нимаси билан сизни ром этган?

— Отни яхши кўрмаган ўзбек бўлмаса керак. Чингиз Айтматовнинг "Алвидо, Гүлсари", Тоғай Муроднинг "От кишаган оқшом", Сетон-Томпсоннинг "Ёввойи йўрга" асарларини севиб мутолаа қилганман. Юрагим от ишқиди ёниб юрган ана шундай кунларнинг бирида "Оқ тулпор" шеърини Муҳаммад Юсуфнинг қўли билан менга Худо етказди-ёв. Унда ўзбек халқ эртакларининг оханги бор, унда миллатимиз маданияти ва ҳаётининг тасвири бор. Шу сабабли шеърини сатрлар ўз-ўзидан қўшиққа айланиб кетаверди.

— Келажакдаги орзу-ниятларингиз қандай?

— Ансамблда маслаҳатчи ва ижрочи хонандаман. Бадий раҳбар Охангарон тумани маданият уйи ходими Байрам Отамуродов. Биз, асосан, халқ кўшиқлари, кўҳна ўланларни ёшлар севиб қўйлаши йўлида изланиш олиб бораёмиш. Агар шунга эришолсак, орзуларимиз ушалаб бўлади.

Рустам МУСУРМОН
суҳбатлашди.

Ўзбек Миллий академик драма театри саҳнасида намойиш этилаётган "Келди-ю, кетди" спектакли инглиз драматурги Рэй Куини қаламига мансуб асар асосида саҳнага қўйилган. Уни Фарҳод Файзиев таъдил услубида қайта ишлаб, воқеликни миллий заминга кўчирган. Асарни истеъдодли режиссёр Асқар Холмўминов саҳналаштирган. Режиссёр асарда кўтарилган жиддий масалани саҳнада кечувчи воқеалар тизимига усталик билан сингдириб юборишга муваффақ бўлган.

Театр жамоаси ушбу саҳна асари орқали кўшотинлик иллатини ҳажв тиги остига олишни ният қилган. Спектакль сценарияси бир зумда томошабинни воқеалар жараёнига олиб киради. Рассом Бобонийёз Қурбонов комедияда содир бўладиган воқеаларга муносиб ечим топишга эришган, яъни комедия асосини биргина тимсол — саҳна тепасига илган талайгина қирмизи олмалар орқали очиб беришга муваффақ бўлган. Одам Ато ва Момо Ҳавво илоҳий амр ила таъқиқ этилган ушбу неъматни тановул қилиб, жаннатдан қувилган эди. Хозирда ҳам ана шу иллат одамлар ўртасидаги муносабатларга раҳна солмоқда.

Спектаклда актёрлар ижроси ҳам томошабинларни ўзига мафтун этади. Айниқса, етакчи роллар ижрочилари — Даврон Каримов, Аваз Қодиров, Лола Элтоева, Дилноза Кубаева, Зилола Набиева, Шерзод Абдувалиев, Фирдавс Зиёев, Файрат Боймирзаев, Ихтиёр Отажонов, Улугбек Холиқонов, Аҳрор Алижонов, Наврўз Жумаев каби истеъдодли актёрларнинг изланишлари самарали бўлганини қайд этиш жоиз. Жумладан, Ш.Абдувалиев ижросидаги Комил Тулпор бағрикенг, яхшига ҳам, ёмонга ҳам бирдек меҳр бера оладиган инсон, у ҳеч кимдан ёрдами аямайди. Бироқ айрим ҳолларда шошқалоқлиги, эътиборсизлиги туфайли кулгили вазиятларга тушиб қолади. Омади чопмаган нўноқ шоир бўлса-да, инсонийлигини йўқотмайди.

Эътиборга молик ижролардан яна бири актёрлар Даврон Каримов ва Аваз Қодиров яратган Келдиёр образидир. Фикри-мишча, ҳар иккала актёр ҳам образнинг кулфи дилини очиб берадиган қалитни топа олишган. Даврон Каримов кўпроқ Келдиёрнинг ҳавойилигини, кирдиқорларини кўрсатишга ургу берса, Аваз Қодиров бу образнинг қатъиятли жиҳатларини бўрттириб кўрсатишни мақсад қилади. А.Қодиров ижро жараёнида Келдиёрнинг дардини, унга хозирча армон бўлиб турган омилни унутмайди. Шу боис унинг ижроси томошабинни ўзига тортиб туради.

Саҳна санъатида катта тажрибага эга санъаткор Лола Элтоева ижросидаги Қумрихон образи томошабинларга манзур бўлганини айтиш лозим. Актрисанинг ҳар бир ҳаракати, имо-ишораси нутқ оҳанги персонаж ботинидаги жараёнларни ошқоқ чиқади. Л.Элтоева жанр талабларига жиддий амал қилган: эпизодларда ҳалдан зиёд бўрттиришга, қуюшқонга сийматидан бақчага ҳолатларга йўл қўймаган.

Комедиянинг асосий қаҳрамонларидан бири актриса Дилноза Кубаева яратган Хумора образидир. Хумора Д.Кубаева талқинида шартки, бироз кескинроқ ва

шиддатли характерга эга образ сифатида гавдаланади. Асарда бу образга "Дунёда икки нарсани севади: ўзини ва кўзгудаги аксини", дея таъриф берилади. Д.Кубаеванинг юриш-туриши, ўзини тутиши, гап-сўзларидан бирмунча таннозлиги кўзга ташланиб туради. Бироқ ижро жараёнида Хумора — Д.Кубаеванинг бировга заррача бўлса-да, озор етказишдан тийилиш хислатини ҳис қилиш мумкин. Бундан ташқари, унинг ўзигагина аён, ҳис қилиб юрган дарди, оғриқлари бор. Бу оғриқлар томоша якунида ошкор бўлади. Д.Кубаева бу саҳна ҳам маҳорат билан таъсирли ижро этган: "Яқин одамим, ҳаётда ҳамроҳим, умр йўлдошим, суянчим, бир этак фарзандларим бўлишни жуда-жуда орзу қиламан. Биз

КУЛГИ ЗАМИРИДАГИ ОГОҲЛИК

имкон борида отни қамчилаш кераклигини англаб етмаймиз. Кеч бўлганда пушаймон бўлиб юрамиз". Спектаклда миллия нозирлари — Турдиев ва Болтаев ролларини ижро этган истеъдодли актёрлар Ихтиёр Отажонов, Улугбек Холиқонов, Наврўз Жумаев, Аҳрор Алижонов хусусида ҳам ижобий фикр билдириш мумкин. Бу актёрлар ижроси яхлит томошанинг беғубор қаҳ-қаҳага лиммо-лим эпизодларини ташкил этади. Бу актёрларнинг саҳнада пайдо бўлиши томошабинларга шодон руҳ бағишлаб туради.

Фикримизча, "Келди-ю кетди" комедиясига ўхша

долзарб мавзудаги комедиялар бугунги кунда ҳар бир театр жамоаси учун зарур. Спектакль сўнгиде бош қаҳрамон Келдиёрнинг "Нима қилиб қўйдим?!" деган нидоси томошабинларни серган тортилади; иллатлардан огоҳ этади. Зеро, комедия факат кулги учун эмас, кулдириш йўли билан уқдириш, огоҳ этиш санъатидир. Театр санъатининг энг муҳим, долзарб вазифаси ҳам, аслида шундан иборат.

Равшан ХУРРАМОВ,
Мадина МУҲАММЕДОВА

КУЗ — АНЖУМАНЛАР ФАСЛИ

Бу йилги ноябрь ойи театр ва мусиқа байрамларининг қўлиги билан эсда қоладиган бўлди. Жумладан, юртимиз театрлари саҳналарида кетма-кет томошабинларга тақдим этилаётган премьералар, атоқли адиб Чингиз Айтматов таваллудининг 90 йиллиги муносабати билан саҳналаштирилаётган ёзувчи асарлари асосидаги спектакллар билан бирга, халқаро ва республика миқёсидаги иккита тadbир фикримизнинг далилидир.

Қирғизистон Республикасининг Бишкек шаҳрида "Айтматов ва театр" деб номланган халқаро Форум ва фестиваль давом этмоқда. Мазкур анжуманда республикамиздан Ўзбек давлат драма театри "Жамила" (режиссёр Ғофир Мардонов), Бердақ номидаги Қорақалпоғистон академик театрининг бир гуруҳ ижодкорлари Мухтар Реймов талқинидаги "Лувр ўрдак" ("Соҳил бўйлаб чопётган олапар" асари асосида) спектакллари билан қатнашди.

Сирларё виллоят театри эса Қозонистон Республикасининг Талдиқўрғон виллоятда ўтказилган халқаро фестивалда Ч.Айтматов асари асосида саҳналаштирилган "Момо ер" спектакли билан иштирок этди. Бош роль ижрочиси Мавлуда Бойматова "Энг яхши аёл роли ижрочиси", рассом Шухрат Абдумаликов

"Энг яхши сценарист ечим" йўналишлари бўйича тақдирланишди.

Кеча Ўзбек Миллий академик драма театрида ёш режиссёрларнинг "Дебют — 2018" республика кўрик-фестивали ўз ишини бошлади. Анжуманнинг таънавали очилиш маросимидан сўнг Қашқадарё виллоят мусиқали драма театри "Оқ кема" (танловдан ташқари) спектаклини томошабинлар эътиборига ҳавола этди. Ч.Айтматов асари асосидаги мазкур спектаклни режиссёр Асқар Холмўминов саҳнага қўйган. 20 ноябрда давом этадиган мазкур кўрик-фестивалда ёш режиссёрлар, актёрлар, драматург ва саҳна рассомларининг иқтидорини юзга чиқариш, ёш ижодкорларнинг тажрибаси ва профессионал маҳорати шаклланишига кўмаклашиш мақсадида бир неча йилдан бунён ўтказиб келинмоқда.

"GULISTON"

2018 йил 5-сон

Журналнинг илк саҳифаларидан Шаҳрисабзда ўтган Халқаро маком фестивалининг ёрқин воқеалари акс этган фотосуратлар жой олган. Уларни қўриб, кўҳна оханлар сеҳрини, санъаткорларнинг бетакор ижроларини, муҳлису мутахассисларнинг қизиқарли гурунглари тинглагандек бўласиз.

"Миллатнинг минг йилликларини ҳис этиш учун унинг тилини ҳис этиш керак, қалбни англаш учун тилини англаш керак", деб ёзди шоир Эшқобил Шукур "Она тил туйғуси" мақоласида. Муаллиф ўзбек тилининг Урхун-Энасой битикларидан бошланиб, Алишер Навоийнинг "Ҳамса" достонларига туташ тарихи, халқимиз маънавиятидаги ўрни ҳақида фикр юритган. Ҳ.Каримовнинг "Эркин Воҳидов шеърятига аёл сиймоси", Қ.Абдурахмоновнинг "Мен нечун севаман Ўзбекистонни?" сарлавҳали мақолаларида атоқли шоирлар Эркин Воҳидов ва Абдулла Орипов ижоди ҳақида сўз юритилган.

Адабий-бадий нашрларда

Иккинчи жаҳон уруши йилларида:

Кўйга монанд ўзбек дили,
Кўшқай айтдик бирга, ҳамдам.
Бир қиличчи бирга тоблаб,
Бирга бўлдик элга дармон —

дея ўзбек диёрига ҳурматини изҳор этган машҳур беларусь шоири Якуб Коласнинг ватан туйғусига йўғрилган шеърларини ҳам заъқ билан ўқийсиз. Хайрулла Ҳамидов ва Икромжон Аслий қаламига мансуб шеърлар, Фаррух Жабборовнинг "Қайтиш", Абдурахмон Иброҳимнинг "Тушдан топилган ёдгорлик" номли ҳикоялари ҳам ўқувчиларни бефарқ қолдирмайди.

Журналнинг ушбу сонидан Н.Мухиддиновнинг "Адабий муҳит ва шоир шахсининг шаклланиши", Д.Исломовнинг "Миллий рақс мактаблари", Р.Жомоновнинг "Дастурхон олоби", Б.Бардошнинг "Ибтидо ҳам, интиҳо ҳам ўзимиз", С.Байбосиновнинг "Қалбдан қўчган туйғулар" каби кўпала қизиқарли мақолалар ўрин олган.

ЭЗГУЛИККА ЙЎҒРИЛГАН ҚЎШИҚ

Дунёда шундай бир сеҳрли кўшиқ борки, уни эшитганингизда қалбингиз ором топади, вужудингизни ёқимли хислар қўлгаб олади, юрагингизда ҳаяжон жўш уради. Бу, шубҳасиз, она алласидир. Алла қўшиғи факат гўдакнинг ором олиши учунгина айтилмайдиган, балки унинг воситасида боланинг кўнгил дунёсига миллий руҳ киради. Миллий тил, маданият, туйғулар ва орзулар гўдакнинг жисму жонига онанинг меҳру муҳаббатга йўғрилган алла қўшиғи орқали сингади.

— Аллалар халқ орасида асрлар давомида яшаб келаятганининг боиси ҳам шунда бўлса керак, — дейди республика "Оила" илмий-амалий маркази қошидаги "Алла" уйи маданият-маърифий маркази раҳбари, филология фанлари доктори Мунаввара Ёқуббекова. — Шунинг учун ҳам аллаларни ёш келинчаларга, балогат ёшидаги қизларга ўргатадиган маънавий-маърифий марказ ташкил этдик. Фарзанд тарбиясида муҳим омил бўлган халқ ижодиётининг ноёб маҳсули — алла қўшиғининг бардавомлигини асраш ва тарғиб қилиш мақсадида Республика маданият муассасалари фаолиятини ташкил этиш илмий-методик маркази, "Маҳалла" телеканали ижодкорлари, Республика "Оила" илмий-амалий маркази, Маънавият ва маърифат маркази ҳамкорлиқда "Алла" номли янги телеойиҳани намойиш қила бошлади. Телетанлов уч босқичда ўтказилиб, унда республикамизнинг барча ҳудудларида фаолият олиб бораётган халқ фольклор-

Қадрият

этнографик жамоаларидан бештадан ижрочи қатнашди. Иштирокчилар Марказ томонидан сараланиб, танловда иштирок этиш учун тавсия этилади.

— Асрлар давомида халқимизнинг кўнгил хазинасида ардоқлаб келинган алла кейинги пайтларда негадир унутилиб бормоқда, — дейди Республика маданият муассасалари фаолиятини ташкил этиш илмий-методик маркази директори Азамат Ҳайдаров. — Қадимдан момоларимиз ва онажонларимиз ўз фарзандларининг танглайини шу қўшиқнинг сеҳри сўзлари билан кўтаришган. Мазкур телетанловни ўтказишдан асосий мақсад ана шу боқий ва теран қўшиқлардан халқимизни баҳраманд этиш, миллий меросимизни замонага мос ҳолда асраб-авайлаш ҳамда тарғиб қилишдан иборат.

Назokat ЮСУФЖОНОВА

Мўйиналмида ёзилган роман

Ўзбекистон халқ рассоми Алишер Мирзониёв «Қаллахоналик йигитча» романига ёзилган сўз бошига фойдаланувчи, ёзуви, раҳматини Тилаб Маҳмуд юқоридоғи сарлавзани қўйган эди. Мана ўқилиб, рассомига адабий фойдалиги ҳақидаги таассуротлари ва байниги бундан янашароқроқ номи топилади.

ги манамен деган олий даргоҳнинг талабаси бўлди! Муродга етиш шунчалар бўлар. У бир неча кун тушимми ё ўнгимми дегандек, ҳардамхаёл юрди. Уйдагиларга, дўсти-биродарларига жўнатган хушхабар, телеграммаларига бир ишониб, бир ишонмади ҳам...

Ўқув жараёни бошланиб кетди. Домларнинг маърузалари бири-биридан ўз-ўзидан, дейди. Бири-биридан кўп ва ҳуб маълумотлар берди. Бахтиёр исмли талабага булар камлик қилаётганга ўхшайди. Уни санъат музейлари ўзига чорлайди. Домларни тилга олган ижодкорлар, уларнинг ижодий ишлари бизларни қачон кўрасан, қачон ўрганасан, шойишсангчи, дейётгандек туолаверди.

Музейлар унинг иккинчи уйига айланиб қолганди. Қани энди бир мўйизга рўй берса-ю уни лоқалд бир кун шу қошоналар ичра ёлғиз қолдириб кетишса. Бунинг иложи йўққа ўхшарди. Гўё ҳар бир томошабин орқасида иккитадан қўриқчи юртандек туолаверарди. Иш соати тугаши билан бу манзиллар эшигига қўлф тушарди. Балки Бахтиёрнинг кўнглидан музейлар, кутубхоналар кечаяундуз бирдек ишласа бўлмасмикан, деган ўй ҳам ўтганди. Булар ёш талабанинг билмига ташна, маънан чанқоқ қалб эҳтиёжлари эди, албатта.

Китобнинг сўнгги бобларида қаҳрамонимизнинг Шарқ миниатюраларининг жаҳон тасвирий санъатида таъсири ҳақидаги етук мутахассислар билан олиб борган баҳс-мунозаралари билан танишасиз. Бу мунозараларда ким ютди, ким ютқазди, бу муҳим эмас. Муҳими, ўзбек тасвирий санъатида ўзига хос беназир рассомгина эмас, балки бу олам аро яна бир қатта тасвирий санъат назариясига етишиб чиқаётганини аниқлаш ифтихори.

Қаҳрамонимиз нимагача эришган бўлса ўз ақл заковати, меҳнати билан эришди. «Ўтган кунлар» устидаги ижодий тўлоқлари унинг адабиётга бўлган

мўмини бўла олмайди» деган муборак ҳадисга, ҳазрат Навоийнинг «Кимки бир кўнгли бузув (кўнгли ярим)нинг хотирини шод айлағай. Онча борким, Қабба вайрон бўлса обод айлағай» байтларига монанд равишда изланиш олиб борди. Яъни муаллиф мўмин кишиларнинг инсоний фазилатларини сифатлаш орқали унинг юксак ва муқаррамлигига ишора қилди. Бу йўлда муаллиф, юқорида таъкидланганидек, ҳам ҳаётини воқеалардан, ҳам диний таълимотлардан, ҳам дунёдаги пешқадам қарашлардан самарали фойдаланиб, алаҳ-оқибат «Мўмин киши — муқаррам зот» деган ҳулосага келди. Муаллифнинг бу борадаги изланишлари асарнинг «Умр, мол-дунё ва илм исрофи», «Илм ва иқтидор қадри», «Ҳаром ва ҳалолни фарқлаш», «Дунё ва охират бахти», «Шукр ва ношукрлик», «Оила — бахт кўрғони», «Мўминлик маками» каби бўлимларида ўз ифодасини топади. Албатта, улардаги фикрлар, қарашлар, айтганларига баҳоли қудрат амал этми келаятган софдил юртдошимиз, маърифат аҳллари зумрасига кирувчи замондошимиз — Саййид Раҳматуллоҳ Термизийнинг кўп йиллик изланишлари, ҳаётини ҳулосаларининг маъсулидир.

Умид қиламизки, китобдаги инсонийликка йўрилган ҳурфикрлар мақсади — тинчлик, бажараятган амаллари — бунёдкорлик, ишори — бағрикенглик ҳисобланган азиз муқаррам Ўзбекистон халқининг қўндалик ҳаётида ўз ўрни ва аҳамиятини топаёган.

Мусаннифга эса мўмин мўминга ўз муҳаббатини билдириб турсин, деган маъмунадаги ҳадиси шарифга мувофиқ, келгусидаги эзгу амал ва ижодий ишларига омад, илоҳий мадад ва қудрат тилаб қолайми.

Обиддин МАҲМУДОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Халқ таълими аълочиси

зарар қўради, балки инсон салоҳиятига ҳам хавф остида қолади. Фуқаролар қўш мавсумида носоз иситиш мосламаларидан, ясама печлардан фойдаланмасликларни мақсадга мувофиқ, «Фалокат қош билан қовоқ ўртасида», дейишди. Шундай экан, ҳар биримиз ҳушёр бўлмоғимиз, яқинларимизнинг соғина бефарқ қарамастигимиз лозим.

Азамат РАҲИМОВ,
ёш хавфсизлиги хизмати ходими

«Зўр» телеканалнинг кўпба кўрсатувларини томошабинлар қизиқиш билан кўришмоқда. Янги жамоа қисқа вақт ичида ўзининг бошқалардан ажралиб турганини ижодий услубини топшига ҳаракат қилляпти. Изланиш бор. Бир қарашда кўрсатувларда жиддийлик, ижтимоий юк, таъсирчан ишоралар камдек, аммо йўлини топган ижодкор ҳазил-мutoйиба билан ҳам ҳар қанча бўлган гапни айтиб, у ёки бу муаммо ечимига йўл очди. Сатира ва юморнинг бош вазифаси шу. «Зўр» чилларнинг ҳамма изланишлари бирдек самара бермаётган бўлса-да, уларни қутлаш, қўллаб-қувватлаш зарур деб ўйлайман. Чунки ижодий таърибга йиллар давомида шаклланади. Бундай ёндашув замирида, табиийки, экранда нақд кўринган, кўзга ташланаётган айрим қусурларни вақтида тузатиш зарурлиги ҳам бор. Шу маънода, эътиборингизни ўтган яқинда кунни яқиний қисми намойиш этилган бир кўрсатувга қаратмоқчиман.

Алқисса, «Зўр» чиллар хорижий меҳмонни Ўзбекистон бўйлаб саёҳатга олиб чиқишди. Сирдарёда, Жиззахда, Зоминда, Самарқандда, Қашқадарёда бўлишди, фусункор Ватанимизнинг

Сардоба “Заправка” ми?

сўлим табиати, меҳмондўст одамлари, ноз-неъматлари, урф-одатлари ва яна кўп нарсалар билан таништиришди. Қисқаси, Ўзбекистоннинг бетакор сайёҳлик салоҳиятини намойиш қилишди. Бошловчилар нотидлик, ҳозиржавоблик маҳоратларини ишта солиб, янги кўрсатув муваффақиятини дарили таъминлашди. Ҳаммаси рисоладагидек кетаётганди. Аммо... «Э, қойил, зўр» дегоримиз келиб турганида аталадан сўяк чиққандай бўлди. Томдан тараша тушиб, деса ҳам бўлади. Бошқаларни билмадим, аммо яхшигина кайфиятим, бир вақтлар Ҳиндистонда «Тож маҳал»ни томоша қилаётганимизда, маҳаллий гид Заҳриддин Бобур ва унинг авлодларини «Буюк мўғуллар» деб таништирганида бўлгандай, бузилди-қолди. Кўрсатувни кўришга сарфлаган вақтimgа ачиниб кетдим.

Нима бўлди дент? Саёҳатчилар қадимий сардоба ёнига келишди. Таниқти телеактёр Санжар Шодиев бу тарихий иншоотини... «Заправка», иккинчиси — туялар сув ичадиган жой, деса бўлади. Ҳайвон номи билан ҳайвон-да, сардобага келиб сувни сиғириб кетаверса, бу ернинг озолини қаредга қолади?

Ўзимдан ҳеч нарсаси бўлмай, ҳолис туриб, тарихий маълумотларга кўз ташлайлик. Ўн тўрттинчи асрга тааллуқли Работи Малик сардобаси ҳақида: «Работи Малик пештоқидан бироз нарида сув манбаи — диаметри 13 метрча келадиган гўмба остида сардоба жойлаган. Сардоба ҳовузининг айлана девори ердан 12 метр чуқурликка қадар пишқиришган қурилган бўлиб, унда музай тоза ичимлик суви буннқ бўйи сақланган. XVI аср муаллифларидан бири Работи Малик сардобасининг сувини Маккадаги лазиз замзам сувига қиёбалайди», «Ўтмишда олис қарвон йўллариди ичимлик суви муаммосини ҳал қилиш учун усти гўмба билан ёпишган, тархи доира шаклидаги чуқур ҳовуз ёки сув сақлабчиган қурилган».

Манбаларда айтилишича, Мовароуннаҳрда қирқдан ортиқ тоза сув сақлабчи сардобалар бўлган. Уларнинг девор ва гўмба-зига пишқириш, ганч, пойдеворига тарашланган тош ишлатилган. Қурилишда ёғочдан фойдаланилмаган. «Қарши шаҳрида Амир Темур қурдирган дея таҳмин қилинадиган йирик сардоба бор. Бизни манбаларда у Абдуллоҳон II томонидан бунёд этилган деб ҳам айтилади. Маъмур йилбўтин ўрнган арҳо-логлар Регистон майдони ёнидаги сардобанинг тўртта кириш йўлиги бўлганини айтишади. Сардоба тубига 40 зина билан тушишган. Сардоба гўмбаси ер юзидан 7 метрча кўтарилиб турган. Сардоба қурилиши учун сув, тупроқ ва қум алоҳида тоза жойдан, ганч Қорувулбозор, Нуротадан олиб келинган. Қумга янтоқ, қамиш, юлғун кули қўшилган. Иншоот учун ишлатиладиган гишт иссиқ ва совуққа чидамли бўлиши лозим бўлган. Хумдонга тут, ўрикнинг қуруқ новдалари ёқилган. Гишларни бир-бирига ёпиштирадиган махсус қоршимага қўй сути, туя жунни қўшилган. Натикада иншоот янада мустаҳкам бўлиб, сув сизиб чиқиб кетмаган ва, муҳими, икки йилгача айнамаган, қиш-қирвол қунарларда иссиқ, ёзда эса муздек турган. Бунинг учун Сардобанинг остига 3 қават қорамол ва туя териси, 3 қават кигиз, унинг устига бир қават ганч, энг юқорисига сифатли гишт ёққизилган.

Сардоба олдида махсус сув тиндирғич қурилган. Чор-атрофдан оқиб келадиган қор ва ёмғир сувлари шу ҳовузга тушланган, лойқа ҳовуз тубига чўккан, тоза сув сардобага қурилган». «Сув тиндирғичга, сардобага чорва моллари кириб кетмаслиги учун унинг атрофи паҳса девор билан ўралган. Сардобалар мингларча инсонлар ташналигини қондирган муқаллас иншоотлар ҳисобланган».

Бошқа гапга ҳожат йўқ, Бутун Ўзбекистонга дунёнинг турли мамлакатларидан сайёҳлар келишмоқда. Янги Ўзбекистонни, олис ўтмишдан бери савият тўқиб турган меморий мўйизларини томоша қилишмоқда. Дунё кенгликлари сари олтанастан ёшларимизни суҳбатга тортишмоқда. Бундай пайтда уларга ҳамроҳлик қилувчилар ўтмиш тарихдан бироз хабардор бўлиши зарур деб ўйлайман. Аҳ ҳолда, хорижий меҳмонлар қирқта зинадан битта-битта босиб, пастта тушаётган, чанқоғини қондирётган ва бир-бирига уринмай-сурирмай юқорига кўтарилаётган туяларни (!) тасаввур қила олмай, қийнаиб кетади.

Аҳмаджон МЕЛИБОВ

Ўзбекистон композиторлари ва бастакорлари уюшмаси Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби, таниқли мукаша-шунос олим

Аҳмаджон ЖАББОРОВнинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси

Муҳаббат ТУРОПОВАнинг вафоти муносабати билан марҳуманинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси

Муҳтарам ЭГАМБЕРДИЕВАнинг вафоти муносабати билан марҳуманинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди буюк адиб ва жамоат арбоби Чингиз Айтматов таваллудининг 90 йиллигига бағишланган куйидаги китобларни нашр этиш бўйича нашриётлар ўртасида танлов эълон қилади:

1. Ёлдош Солиқонов. «Ижоднинг машаққатли йўли» (атоқли адиб Чингиз Айтматов портретида чизилар) — 160 бет;
2. Аҳмадбек Алимбеков. «Чингиз Айтматов — дилдошимиз». 128 бет;
3. Сайди Умиров. «Чингиз Айтматов публицист ва мунаққид». 292 бет.

Танлов мулдати эълон чиққан кундан бошлаб 10 кун.

КИТОБЛАРИНИНГ НАШР КЎРСАТКИЧЛАРИ:

Бичими 84×108 1/32 рангли қаттиқ муқовада, форзац рангли, матн оқ-қора ранг ва офсет қоғозда. Кирилл ва лотин алифбосида. Ҳар бир китоб адади — 1000 донадан.

ТАНЛОВГА ҚУЙИДАГИ ҲУЖАТЛАР КЎРСАТИЛИШИ ШАРТ:

1. Босмаҳона хизматини амалга ошириш ҳуқуқини берадиган лицензия (рухсатнома) нусхаси;
2. Картотека қарздорлиги тўғрисидаги маълумотнома;
3. Нархларни асословчи смета ҳисоб-китоблари;
4. Танловда иштирок этиш тўғрисидаги ариза (эркин шаклда).

Буюртмачи манзили: Тошкент шаҳар, Чилчонор тумани, Алишер Навоий номидаги миллий бог, «Адиблар хиббони», Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси.

Телефонлар: 231-69-88; 231-69-87 (факс).

МЎМИНЛИК — гўзал одоб, юксак маърифат белгиси

Қаердаки инсон ҳақида сўз кетса, унинг ахлоқи, феъл-атвори, билим даражаси, мушоҳада қамрови сингари фазилатлари тилга олинади. Зотан, инсоннинг ахлоқ-одоби, иқтидорини тарбиялаш, руҳий қамолотга эриштириш барча замоналарда донишмандлар, айнқиса, Шарқда мутафаккирларнинг эътиборида бўлиб келган. Тадқиқотларга кўра, одамзодда ҳазратни инсон макориди ёки бошқа махлуқотлар қаторида қаралган.

Хусусан, ҳазрат Навоий «Маъбуд ул-қулуб» асарида «Одамий — шарифул кавнайншур» дейди. Яъни «Одам икки дунёнинг энг азиз ва энг шариф махлуқидир». Зеро, Яратган оламларни пайдо қилар экан, мақсади — Инсон эди. Олам Парвардигор ҳусну жамолни учун кўзгү бўлса, Инсон бу кўзгунинг маънари — Тангри таоло қудрати ва сир у асори, илму қаромати зоҳир этган мўйизга хилқат бўлобанади. Инсоннинг қалби эса Яратган илми ишқининг хазинасидир. Имом абу Ҳомид Газзалий «Кимей саодат» асарида бундай ёзади: «Инсон фаришта ва ҳайвон ўртасидаги махлуқдир. Ҳайвон ривожланмайди, чунки унинг қамолот қуввати йўқ. Фаришта ҳам ривожланмайди, чунки унинг ўзи пок илоҳий нурдан иборат. Фақат инсондагина ривожланиш, руҳий қамолот хислати мавжуд».

Ҳа, инсон ана шундай муҳтарам, азиз, муқаррам. Бироқ ўз-ўзидан савол туғилади: ҳамма ҳам шундай шарафга муносибми? Юқорида келтирилган таърифга ўзимиз лойиқмизми? Афсуски, йўқ. Чунки юқоридаги фикрлар одам-

зоднинг моҳияти, ўзагини жамлайдиган унинг ҳақиқатига тегишлидир. Одамзоднинг ҳақиқати эса унинг раҳмоний руҳ билан сингдирилганлигидир.

Бунинг маъноси шуки, инсон икки асосдан ташкил топган. Бир томондан, унда илоҳий қудрат мавжуд бўлса, иккинчи томондан ҳайвоний қувват ҳам бор. Қачонки киши ҳайвоний истакларини енгиб, илоҳий қудратини тараққий эттира, у қамолотга тулиб, аста-секин фаришта мартабасидан ҳам юксак бир даражага эришади. Азизу муқаррам бўлиб, мўътабарлик даражасига етишади. Англанганидек, бу ерда сўз қомил инсон сифатлари хусусида бормоқда.

Демак, юқорида келтирилган мутафаккирларимизнинг фикрлари қомил инсон фазилатию борлиги ва борлигига ишоради. Бошқача айтганда, юқоридаги таърифу тавсифлар қомил инсонга нисбат бериб айтилган. Биноба-рин, қомил инсон — жамки инсонларнинг ҳақиқатидир, яъни одамийлар одамийсидир.

Илкмидаги «Мўмин киши — муқаррам зот» номида китоб муаллифи — Имом Бухорий номидаги Ислам институти ўқитувчиси, таниқли уламо Саййид Раҳматуллоҳ Термизий. Мусанниф инсониятнинг муҳим ва нозик жиҳатларини ўзига хос услуб — ҳаётийлик, илмийлик ва илоҳийлик йўллари орқали очиб беришга ҳаракат қилган. У «Кимки ўзига раво кўрган инсон бошқага ҳам раво кўрмагунча ҳақиқий

МЎМИН КИШИ
МУҚАРРАМ ЗОТ

НОХУШ ҚОЛАТЛАРГА БАРҲАМ БЕРАЙЛИК

Юртимизда киш мавсуми. Айни хонадонларни иситиш мосламаларига эҳтиёж кучаядиган палла.

Кишки мавсумини беталофат ўтказиш мақсадида шу соҳа ҳодимлари томонидан аҳоли турар жойлар ва маҳаллаларда учрашувлар ўтказилмоқда. Улар иштирокида кўп қаватли аҳоли турар жойлари, мактабгача бўлган болалар муассасалари, мактабларнинг ёнғинга

қарши ҳолати текширилиб чиқилмоқда. Текширув давомида асосий эътибор иситиш қозонлари, газ ус-куналарининг соғлиғига қарати-либ, камчиликлар юзасидан йўриқно-малар беришмоқда.

Кишнинг совуқ кунларида ис-сикликни сақлаш мақсадида ай-рим ҳолда қўлда ясалган ёки но-

Огоҳлик

соз иситиш мосламаларидан фойдаланилади. Бу эса хавфли вазиятларни юзата келтиради. Ёки бўлмаса газ печи олдида қирларни қуритиш, кечаси электр печларини ноқулай жойда электр токидан узмасдан қолдириш ва ситаре-та қолдиқларини дуч келган жойга ташлаш оқибатида катта ёнғинлар келиб чиқмоқда. Ёнғин оқибатида катта миқдорда нафакат қорхона ва ташкилотлар

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
Халқкорлари ш.ш.з:
ЎЗБЕКИСТОН БАДИИЙ АКАДЕМИЯСИ
Сайтмига ўтиш учун QR-кодни телефонингиз орқали сканер қилинг.

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Электрон манзилимиз: uzas.gzt@mail.ru
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86
Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42
Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош муҳаррир
Ўқтам МИРЗАЁР

Тахририятга келган қўйёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқланши мумкин.
Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Муҳиддин РАҲИМОВ
Саҳифаловчи — Зафар РЎЗИЕВ
«ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаҳонаси.
Босмаҳона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 22.25
Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган.
Адаби — 5850. Буюртма Г — 1182. Ҳажми — 3 босма табоқ А-2.
Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВА НАРХИ ЭРКИН.
ISSN 2181-614X
9 772181 614000

ЎЗБЕКИСТОН